

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Bernard Horst

Souvislosti života a díla

The connection between life and work

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a komparatistiky

Bakalářská práce
PANCHÁRTKOVÁ IVA

Bernard Horst

Souvislosti života a díla
The connection between life and work

vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Wiendl, Ph.D.

2016

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Holečkovi, Ph.D., jehož zásluhou jsem se setkala s tématem své bakalářské práce už v prvním ročníku bakalářského studia v rámci volitelného literárního semináře *Marginalita a nezáměr – příběhy méně „známé“ literatury* a poprvé se pokusila objasnit alespoň základní teze týkající se autora Bernarda Horsta.

V Praze dne 8. 8. 2016

.....

Iva Panchártková

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla použita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 8. 8. 2016

.....

Iva Panchártková

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce se zaměřuje na osobnost spisovatele Bernarda Horsta, který je představen na základě soudobého literárního kontextu, kritik a interpretací vybraných románů (*Jizba Hardenů*, *Zlo*, *Hučící země*, *Výheň*, *Smršť*, *Peřeje noci*, *Zrna v úhorech*, *Štít a meč*, *Horká chvílka*, *Signály noci*). Bakalářská práce se pokouší o syntézu poznatků o osobnosti spisovatele a zároveň by měla s použitím literárních příruček a slovníků částečně odpovídat na otázku: V jakém světle může osobnost marginálního autora oslovit dnešního čtenáře, s pomocí jaké perspektivy lze na tohoto autora zpětně nahlížet, a především, jak lze vůbec o takovém autorovi mluvit na pozadí širšího literárního kontextu?

Klíčová slova

Bernard Horst, Otakar Poupa, expresionismus, fatalismus, naturalismus, pesimismus, realismus, vitalismus, *Jizba Hardenů*, *Zlo*, *Hučící země*, *Výheň*, *Smršť*, *Peřeje noci*, *Zrna v úhorech*, *Tiché zátočiny*, *Promarněné mince*, *Měsíční šero*, *Kroky osudu*, *Štít a meč*, *Horká chvílka*, *Signály noci*, *Návrat*.

Abstract

This thesis focuses on Bernard Horst, who is introduced, based on the historical background of the period in which he lived as well as literary reviews and the interpretation of his selected novels. The thesis aims to provide a complex overview of findings about this writer and should also - using overviews of the history of the Czech literature and literary dictionaries - partially answer the following question: In what light can the personality of a marginal author address a contemporary reader, through which perspective can this author be seen and, most importantly, how this author can be discussed using the wider literary context?

Keywords

Bernard Horst, Otakar Poupa, Expressionism, Fatalism, Naturalism, Pesimism, Realism, Vitalism, *Jizba Hardenů*, *Zlo*, *Hučící země*, *Výheň*, *Smršť*, *Peřeje noci*, *Zrna v úhorech*, *Tiché zátočiny*, *Promarněné mince*, *Měsíční šero*, *Kroky osudu*, *Štít a meč*, *Horká chvílka*, *Signály noci*, *Návrat*.

Obsah

Úvod.....	9
1 Stručná poznámka k použité metodologii	14
A. Seznámení s Bernardem Horstem	15
2 Portrét autora.....	15
2.1 Recepce románů prvního období.....	16
2.2 Žánrové ukotvení	20
2.2.1 Romány	23
2.2.2 Povídky.....	24
2.3 Postavy v kontrastu.....	25
2.3.1 Muži.....	26
2.3.2 Ženy.....	26
2.4 Primární prostředí povídek a románů	28
3 B. Interpretační část	29
4 <i>Jizba Hardenů</i> (1928), <i>Osamělá jizba</i> (1973)	29
5 <i>Zlo</i> (1929)	32
5.1 Povídky.....	33
5.1.1 <i>Jen jednou!</i>	33
5.1.2 <i>Dalila</i>	33
5.1.3 <i>Osud</i>	34
5.1.4 <i>Strach</i>	34
5.1.5 <i>Nitka</i>	34
5.1.6 <i>Hnanec</i>	35
5.1.7 <i>Nuda, Sny</i>	35
5.1.8 <i>Bludiště</i>	36
6 <i>Hučící země</i> (1930), <i>Hučící země</i> (1975)	37
7 <i>Výheň</i> (1931), <i>Výheň</i> (1947).....	41

8	<i>Smršť</i> (1936), <i>Signály noci</i> (1972).....	43
9	<i>Peřeje noci</i> (1968), <i>Peřeje noci</i> (1980)	45
10	<i>Zrna v únorech</i> (1944), <i>Zrna v úhorech</i> (1946)	47
10.1	Torza vybraných povídek	47
10.1.1	<i>Dvacet let</i>	48
10.1.2	<i>Účty</i>	48
10.1.3	<i>Běž!</i>	49
11	<i>Štít a meč</i> (1956), <i>Štít a meč</i> (1959), <i>Horká chvílka</i> (1970).....	50
11.1	Charakteristika povídkového souboru	50
11.2	Dvě povídky na závěr	51
11.2.1	<i>Těžké zavazadlo</i>	51
11.2.2	<i>Ve stanici nebylo mimořádných událostí</i>	52
12	Polemika o zpětné kanonizaci B. Horsta.....	53
13	Závěr	56
14	Seznam použité literatury	58
14.1	Primární literatura:	58
14.2	Sekundární literatura:	59

Úvod

Bakalářská práce se zabývá interpretací díla Bernarda Horsta v širším literárně-historickém kontextu. Už z názvu vyplývá, že jejím úkolem není podat ucelený obraz autora a jeho tvorby, ale že má předně sloužit k prvnímu seznámení s marginálním autorem, o kterém se v literárních příručkách pojednává spolu s autory, kteří jsou „pevně“ ukotveni v literárním kánonu. Jedním z klíčových momentů pro tuto perspektivu může být, že B. Horst začíná publikovat poměrně mladý, ve dvaceti třech letech (30. léta 20. století; Macek 1993: 227), a že používá pro své literární texty zastaralé literární postupy. Předně se v jeho tvorbě projevuje návaznost na český naturalismus a to zejména v pojetí K. J. Šlejhara či K. M. Čapka-Choda. (Mukařovský a kol. 1995: 389) Jeho tvorba samozřejmě byla ovlivněna, alespoň částečně, dobovými tendencemi, což se projevuje zejména v jeho pozdější tvorbě, a to v přepracovaných znovu vydávaných románech a v novém pojmenování hlavních postav. Raná autorova tvorba nás přesto vede k otázce: Co přimělo autora k užívání stylových postupů z přelomu století (dekadence, naturalismus, fatalismus) - ve jménu čeho autor psal?

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. První část (A. Seznámení s Bernardem Horstem) se pokouší o představení autora na základě dobových recenzí a slovníků. Dále do této části patří portrét autora, dobová recepce, charakteristika románů a povídek, postav a prostředí. Po portrétu autora následuje druhá část (B. Interpretací část), jejíž stěžejní a podstatnou složkou jsou interpretace románů: *Jizba Hardenů* (1928), *Osamělá jizba* (1973), *Hučící země* (1930), *Hučící země* (1975), *Výheň* (1931), *Signály noci* (1972)¹ a *Peřeje noci* (1968)². Následně jsou v práci interpretovány povídky ze souborů *Zlo* (1929) a *Zrna v úhorech* (1944; 1946)³. Interpretace románů a povídek mají poskytnout základní teze o díle B. Horsta. V dalších kapitolách je torzo jeho díla usouvztažněno prostřednictvím literárních příruček, slovníků či dobových recenzí do literárních souvislostí, a následně je tento historicko-literární pohled obohacován

---

¹ Román *Signály noci* (1972) je původně přepracovaný román *Smršť* (1936). Romány jsou řazeny chronologicky podle doby vzniku. V práci jsou pak uvedena vydání, se kterými se přímo pracovalo. Podrobněji viz přílohy, *Dílo publikované v chronologickém přehledu*.

² První vydání *Peřeje noci* - 1941.

³ První vydání *Zrna v úhorech* - 1941.

čtenářskou subjektivní perspektivu, která se ne vždy ztotožňuje s obrazem vytvářeným literárními příručkami či slovníky. Pro srovnání uvádíme citaci z *Lexikonu české literatury* zpracovanou Emanuelem Mackem: „Od naturalistického zobrazování psychiky vášnivých násilnických postav dospěl k psychologické drobnokresbě prostých lidí, hlavně z prostředí železničářského.“ (Macek 1993: 277)

Lexikon české literatury popisuje B. Horsta poněkud zkratkovitě. E. Macek sice upozorňuje na tendenci B. Horsta směřovat k naturalismu a částečně i k dekadenci, což zapadá do kontextu děl *Jizba Hardenů*, *Zlo*, *Hučící země*, *Výheň*, *Zrna v úhorech*, *Signály noci a Peřeje noci*, nicméně druhá část citace poněkud zbytečně schematizuje počáteční tvorbu a vyzdvihuje pouze tvorbu pozdější. Tato schematičnost je patrná zejména v charakteristice propracovanosti postav (viz citát uvedený výše). Tento dobově silně tendenční úsudek, pro výklad díla B. Horsta a celkově pro výklad literatury po druhé světové válce typický, chápeme pro naši reinterpetaci jako až příliš „černobílý“. Na druhou stranu při zpětné interpretaci díla B. Horsta musíme tento pohled akceptovat a považovat ho za minimálně hypoteticky možnou proměnnou v úpadku tohoto autora do „propadliště dějin“⁴.

Již na začátku bakalářské práce je proto důležité jasné vymezení Horstovy tvorby. Asi nejsnazší způsob rozdělení by byl, podle historického milníku druhé světové války, na dvě tvůrčí období - předválečné a poválečné. Takové rozdělení by ale podle nás neodpovídalo logickému členění díla, a přesně by nedokázalo zmapovat vývojové změny tendence psaní B. Horsta. Proto jsme pro svou práci nakonec zvolili dělení tvorby na tři období: první období 1928–1941, druhé období 1942–1947 a třetí období 1956–1978.

Z výše uvedených období jsme se zaměřili především na to první (1928–1941), ve kterém B. Horst píše převážně naturalistické romány a povídky z vesnického prostředí. Do tohoto období spadají tato díla: román *Jizba Hardenů* (1928), povídkový soubor *Zlo* (1929)⁵ a román *Hučící země* (1930). Výraznou výjimkou, zařazenou taktéž

---

⁴ Úpadkem u B. Horsta rozumíme jeho ztracení v hypotetickém literárním kánonu České literatury, kde B. Horst zaujímá místo marginálního, tedy méně známého, autora.

⁵ Z povídkového souboru *Zlo* jsme v naší práci využili pro interpretaci všechny povídky sbírky (*Jen jednou*, *Dalila*, *Osud*, *Strach*, *Nitka*, *Hnanec*, *Nuda*, *Sny*, *Bludiště*), protože

do prvního období, je román *Výheň* (1931), který stejně jako předchozí uvedené romány nabízí popis lidských osudů v každodenním souboji s fatalistickým zlem a s neštěstím, které ovládá celý svět, ale jeho dějištěm je město. Do prvního období spadá chronologicky i román s názvem *Smršť* (1936) a román *Peřeje noci* (1941). Oba romány jsme představili prostřednictvím jejich přepracovaných vydání (*Smršť* jako *Signály noci* v roce 1972, *Peřeje noci* pod stejným názvem vydané roku 1968), abychom tak dali vyniknout společným prvkům prvního období, kdy vznikaly první romány B. Horsta, a třetímu období, ve kterém B. Horst svá díla výrazně pozměňoval. Poslední knihou, zařazenou do prvního období B. Horstovy tvorby, je kniha povídek *Zrna v úhorech* (1941)⁶. Vzhledem k rozsahu i povaze bakalářské práce jsme z povídkového souboru *Zrna v úhorech* vybrali pouze tyto povídky: *Dvacet let*, *Účty* a *Běž*. Tyto povídky jsme vybrali s přihlédnutím k jejich rozličnosti, abychom tak mohli upozornit na fakt, že povídkový soubor *Zrna v úhorech* nabízí oproti předešlým románům žánrově velmi odlišné prózy. Obě vydání sbírky *Zrna v úhorech*, se kterými jsme pracovali, spadají podle našeho dělení do druhého období B. Horstovy tvorby. I přesto jsme tuto sbírku interpretovali v rámci souvislostí a podle prvního vydání sbírky jsme tuto sbírku zvolili pro ohraničení konce prvního období, protože v této sbírce můžeme ještě spatřovat pokračující linii románových, především vesnických, příběhů, s tím rozdílem, že krátké útržkovité povídky už nepopisují dynamický příběh v celém rozsahu, ale spíše se zaměřují na výraznou pointu ve vyprávěném příběhu, který většinou končí tragicky, smrtí hlavní postavy. V tomto souboru jsou ale též zařazeny povídky z města, kterými B. Horst navazuje na motivy románu *Výheň*. K tomuto období by bylo dále možné přiřadit minimálně povídky ze sbírky *Promarněné mince*, ale pro naši práci by bylo takové množství primární literatury již příliš rozsáhlé. Zároveň je nutné uvést, že jakékoliv dělení je vždy uplatňováno s určitou pracovní hypotézou a plně si tedy uvědomujeme, že pokud by chtěl někdo dílo B. Horsta klasifikovat jinak, je to zcela legitimní.

Jako další období jsme stanovili roky 1942–1947, během nichž vznikla díla: *Tiché zátočiny* (1942), *Měsíční šero* (1943), povídkový cyklus *Promarněné mince* (1943)

---

ve všech těchto povídkách můžeme najít rysy naturalismu, který je zcela klíčový pro interpretaci románů z prvního období.

⁶ V této práci využíváme obě rozšířená vydání z let 1944 a 1946.

a *Kroky osudu* (1945). V druhém tvůrčím období také vychází výrazně přepracované vydání románu *Jizba Hardenů* (1928) s novým názvem *Osamělá jizba* (1946), přepracovaný je i román *Hučící země* (1946) a román *Výheň* (1947).

Z předcházejícího rozdělení autorovy tvorby vyplývá, že jsme se v bakalářské práci zabývali prvním, pouze okrajově druhým a výběrově třetím obdobím. Důvodů bylo hned několik. Původně jsme se chtěli v práci zabývat pouze obdobím prvním, ale při rozsáhlejším sběru primární literatury, a zvláště pak při četbě snadno dostupných románů z třetího období, jsme se rozhodli v práci vyzvednout ty momenty, které jsou nosné pro další bádání, druhý důvod byl zcela praktický a je jím již zde zmíněná snadná dostupnost románů z třetího období naproti dříve vydávaným dílům. Zároveň jsme si uvědomovali, že naše práce se snaží podat především základní vhled do problematiky spojené s B. Horstem, nikoli ucelenou monografií. Nezapomínejme však upozornit, že z pohledu edičního by jistě právě druhé období nabízelo množství zajímavého materiálu, například v oblasti porovnání místních a vlastních substantiv. Také změny mezi prvními a dalšími vydáními by jistě vydaly na samostatnou práci.

I přesto, že se druhým obdobím nezabýváme plošně, na některé dílčí problémy související zejména s přepracování jednotlivých děl se snažíme upozornit. Výsledkem může být určitá útržkovitost bakalářské práce, ale jak jsme již naznačili, jde především o seznámení se s marginálním autorem a proto i útržkovité zmínky považujeme za přínosné.

Třetí a poslední tvůrčí období Horstovy tvorby jsme vymezili roky 1956–1978, během nichž B. Horst vydal v podstatě již pouze jednu novou sbírku povídek s názvem *Štít a meč* a to ve dvou vydáních (1956, 1959). Součástí tohoto souboru povídek je i později samostatně vydaná část povídek označená společným názvem *Horká chvílka* (1970). V této době vychází ještě značně přepracované původní romány: *Peřeje noci* (1968, 1980) a *Signály noci* (1972). Jako poslední publikace vychází také značně přepracovaný román *Kroky osudu* (1945) pod novým názvem *Návrat* (1978). Dále jsou ve třetím období publikována přepracovaná vydání děl z prvního období: debut *Jizba Hardenů* (1928) vychází pod novým názvem *Osamělá jizba* (1973), *Hučící země* pod stejným názvem (1975) a pod novým názvem, *Signály noci* (1972), vychází i román *Smršť* (1936). Ze třetího období jsme se zaměřili na znovu vydané romány, abychom

ukázali některé shodné nebo naopak odlišné aspekty Horstovy tvorby v prvním a třetím období.

Na závěr interpretační části jsme zařadili dvě povídky (*Těžké zavazadlo, ve stanici nebylo mimořádných událostí*) ze souboru *Štít a meč*, a to především kvůli kontrastu a rozdílnosti mezi počáteční a finální podobou psaní B. Horsta, která se projevuje nejen změnou popisovaného prostředí, ale také výraznou změnou popisu a charakteristiky hlavních postav jednotlivých povídek. Celkovému srovnání celé tvorby všech období necháváme otevřený prostor pro další bádání.

Výsledná podoba bakalářské práce by tedy ve své konečné podobě měla být syntézou poznatků, které jsme se snažili kriticky posoudit a sepsat podle souvislostí. Bakalářská práce by tak měla vytvořit určitou mozaiku, která se pokusí alespoň o částečné vykreslení marginálního autora prostřednictvím jeho díla v reakci na čtenářský subjektivně zabarvený pohled, který je místy podchycený a specifikovaný literárními příručkami, akademickými slovníky a literární kritikou (zejména, ne však výlučně, z 30. let 20. století).

1 Stručná poznámka k použité metodologii

Již v úvodu jsme uvedli, že práce se snaží o interpretaci díla a osobnosti B. Horsta na základě subjektivní čtenářské zkušenosti dobových literárních recenzí a drobných narážek v literárních příručkách či slovnících, a nikoli tedy o objektivní náhled. Zmíněná metodologie je zvolena hned z několika důvodů. Ve snaze o alespoň částečně celistvou interpretaci díla B. Horsta narážíme hned na počátku práce na několik problematických aspektů.

Za prvé je vždy nutné si uvědomit, že B. Horst své romány i povídky několikrát přepracovával a znovu vydával pod zcela změněnými nebo upravenými názvy.⁷ To v důsledku znamená, že v práci se nelze vyhnout místům, ve kterých je porovnání dvou vydání klíčové v náhledu rozdílností a shod prvního a třetího období.

Za druhé si myslíme, že vedle námi použité interpretační metody, jejíž součástí je představení děl marginálního autora, by bylo dobré připravit také kritickou edici díla B. Horsta. Vzhledem k rozsahu bakalářské práce by byl tento úkol však příliš rozsáhlý, a proto jsme zvolili výše zmíněnou metodu. Tato metodologie by měla i tak poskytnout základní vhled do problematiky osobnosti B. Horsta a jeho díla. Z výše popsané metodologie vyplývá, že v rámci obecné interpretace díla je tedy nutné vždy uvádět z jakého roku je vydání, které interpretujeme.

Vzhledem k tomu, že osobnost B. Horsta a jeho pozůstalost nebyla dosud souhrnně zpracována, chápeme použití interpretační metody a metodologie „usouvztažňování“ jako primární postup při seznámení s tímto marginálním autorem. K dalším vytyčeným cílům práce, jak jsme předznamenali již v úvodu, patří polemika nad otázkami, jak by mohla tvorba B. Horsta oslovit dnešního čtenáře. Na závěr této práce je proto zařazena polemika o literárním kánonu. Úkolem použité metodologie není ani zdaleka odpovědět na všechny otázky kolem tvorby B. Horsta, ale spíše vytyčit možný okruh otázek pro další bádání. Podstatou této bakalářské práce je seznámení s autorem, ke kterému se čtenář postaví ať už kriticky jako k literárnímu braku nebo s jistou fascinací jako k autorovi náhle objevenému, autorovi, který může ledacos nabídnout.

---

⁷ Podrobnější přehled této problematiky je umístěn v příloze *Dílo publikované knižně*.

A. Seznámení s Bernardem Horstem

2 Portrét autora

B. Horst, vlastním jménem Otakar Poupa, je „autor románů a povídek, písíci výjimečně úvahy o literatuře.“ (Macek 1993: 277) B. Horst se ve svém prvním tvůrčím období (1929-1941) skutečně zabýval především romány. Z řady děl s vesnickou tematikou, výčtem: *Jizba Hardenů*, *Zlo*, *Hučící země*, *Zrna v úhorech*, *Peřeje noci*, ve kterých popisuje těžké osudy dřevorubců, sklářů a žen a mužů živících se dělnickou prací, vystupuje román *Výheň*, kde je hlavní postavou městský obchodník *Zikmund*. Společným rysem těchto textů je nespoutaná vášeň hlavních postav. Co se týče povídek (sbírky *Zlo*, *Zrna v úhorech*), psal je B. Horst v podobném duchu jako romány, ačkoliv povídky samozřejmě gradují na mnohem menším prostoru (někdy se jedná pouze o pár stran), přesto i v nich nalézáme výraznou pointu a kruté trestání lidských chyb.

„B. Horst se narodil 15. února roku 1905 v Mostě.“ (Macek. 1993: 277) Dětství prožil v Lounech, zde vychodil i první dvě třídy základní školy. Zbytek povinné školní docházky absolvoval v Nymburce (1923). Důležitým bodem pro jeho tvorbu byl jeho kladný vztah k železnici, kde jeho otec pracoval jako strojvedoucí. Sám B. Horst vystudoval dvouletou železniční školu (1925) a stal se výpravčím vlaků. (Macek 1993: 277–278) Velmi silnou paralelu mezi Horstovým životem a dílem můžeme najít právě v těchto životních událostech. V románu *Smršť/Signály noci* hlavní postava, Jiří, jehož otec pracuje na železnici jako strojvedoucí, skládá zkoušky, aby se později stal výpravčím vlaků.

Po úspěšném absolvování školy působil B. Horst v různých stanicích. Nakonec se trvale usadil v Podmoklech v okrese Děčín, kde působil jako železniční celní deklarant až do okupace (1938). Po obsazení pohraničí se stal úředníkem pražského ředitelství státních drah. Po revoluci (1948) byl povolán do funkce ministra dopravy, ze které odešel po šesti letech a následně pracoval jako šéfredaktor *Dopravního nakladatelství*. Z tohoto místa se po deseti letech (1964) vrátil zpět na místo ministra dopravy, ve kterém zůstal

až do svého odchodu do důchodu (1965). V důchodu se přestěhoval do Říčan u Prahy, kde žil až do své smrti (17. 8. 1979).⁸ (Macek 1993: 277–278)

2.1 Recepce románů prvního období

Jednou z nejdůležitějších složek pro recepci díla B. Horsta jsou časopisecky uveřejňované recenze, které vycházely již od roku Horstova prvního románového debutu (1928) v nejrůznějších literárních časopisech. Mezi přední soudobé literární kritiky, kteří reagovali na tohoto mladého autora, patřil například Ladislav Štoll, Julius Fučík, Marie Majerová nebo Jan Blahoslav Čapek. Ve třicátých letech dvacátého století vycházejí také samostatné studie od Františka Götze nebo Karla Sezimy, podrobněji viz níže.

První recenze na Horstovu tvorbu (dílo *Jizba Hardenů*) od L. Šolla vyšla v časopise *Signál*⁹. L. Štoll se v této recenzi zamýšlí nad hlavními motivy románu, jako jsou: nadlidská síla, tvrdý obraz života na horské vesnici a drsná podoba lidí zde žijících. L. Štoll popisuje také silný prožitek místy až pohádkového příběhu. B. Horstovi vytýká přílišný schematismus („tělo=ramena“, „strom=kmen“) a zobrazení lidských postav v postupném odloučení od hmoty a přírody. Naopak vyzdvihuje, že B. Horst upozorňuje ve své tvorbě na věci „svlečené k podstatnému, obnažující na nich (postavách) to, co čtenář může uchopit do svých hrubých rukou“ (Štoll 1928/1929: 252). Tragický konec románu L. Štoll označuje jako „záměr románu bez dramatického odůvodnění (které bylo) patrně inspirované strachem ze šťastného konce“ (Štoll 1928/1929: 252). I přes tuto skeptičtější recenzi vidí L. Štoll v B. Horstovi nadějného autora, kterému doporučuje psát o pevnějším sepětí lidí s přírodou. (Štoll 1928/1929: 252)

Další příspěvek, který reflektuje tvorbu B. Horsta, byl publikován roku 1929 v časopise *Tvorba*. Autorem referátu o knize *Zlo* je J. Fučík - vytýká B. Horstovi poměrně chudý slovník, předstíraný naturalismus a používání stále týchž adjektiv (například: obludný, nestvůrný, příšerný a hrůzný), které mají podle J. Fučíka za úkol navnadit bezútešnou naturalistickou náladu povídek. „Takovýhle ‚naturalism‘

---

⁸ *Dějiny české literatury, Literatura od konce 19. století do roku 1945* uvádějí na straně 624, že B. Horst (vlastním jménem Otakar Poupa) se narodil 15.2. 1905 v Mostě a že zemřel 17. 8. 1977 v Říčanech u Prahy. Naproti tomu *Lexikon české literatury* na straně 277 uvádí jako rok úmrtí rok 1979.

⁹ (*Signál* 1928/1929: 252).

se obyčejně rodí z nezralosti, která cítí přitažlivost literatury. Někdy stačí i na celý život. Končí to pravidelně tragicky buď kalendářem, nebo románovou cenou ‚Aventina‘“ (Fučík 1929: 350).

Za touto krátkou a poměrně negativní recenzí následuje vcelku obsáhlý referát publikovaný v časopise *Čin* roku 1929/1930 M. Majerovou, která se zabývá druhým Horstovým románem, *Hučící země*. M. Majerová vidí B. Horsta v poněkud lepším světle než L. Štoll či J. Fučík, nicméně i ona upozorňuje na schematické zobrazování postav v tvorbě B. Horsta. Naproti J. Fučíkovi vyzdvihuje M. Majerová zejména dobře situované dějiště románu, horskou vesnici, kterou B. Horst zachycuje ve „výjimečně vypjaté době“ (Majerová 1929/1930: 675), kdy vesnice prochází složitou proměnou vlivem zbohatnutí na vývozu skleněných korálků. M. Majerová dále neopomíjí Horstův pohled na člověkem nezkažený kraj, šumící lesy a široké horské stráně. Kritička však vytýká Horstově tvorbě opakování obrazů, přílišnou generalizaci na místo socializace a s nadsázkou zobrazený život vesničanů, chybí popis kolektivního celku vesnice s vyššími cíli než jsou Horstovy obrazy „lyžařských závodů, orgie sklářů, kurzy vyučování moderních tanců“ (Majerová 1929/1930: 675). B. Horsta představuje M. Majerová jako autora, v jehož tvorbě se objevuje novonaturalistická tendence se severskými prvky. M. Majerová se také snaží dějiště románu *Hučící země* přímo konkrétně zasadit na území severních Čech, „snad Desná či Tanvaldsko“ (Majerová 1929/1930: 675). Z motivů románu upozorňuje, shodně jako později K. Sezima, na „zázrak obohacení“ (Majerová 1929/1930: 675) chudých lidí a drtivé následky této lidské chamtivosti, potrestané nakonec protržením přehrad, což zahubí celou vesnici. (Majerová 1929/1930: 675)

Další recepci Horstovy tvorby můžeme najít v knize *Básnický dnešek*, kde F. Götz zmiňuje B. Horsta v kapitole s názvem *Vitalistický naturalism*. „Bernard Horst představuje se ve svých prvých svazcích prosy (‚Zlo‘, ‚Hučící země‘) jako těžký fatalista, jenž na všech stranách vidí peklo zla, zkázy, zpusťování a hrůzy“ (Götz 1931: 200). F. Götz charakterizuje B. Horsta jako depresivního básníka, který ve své tvorbě zprostředkovává nejrůznější formy zla. (Götz 1931: 200)

J. B. Čapek uveřejňuje v *Naší době* v roce 1930/1931 referát s názvem *Výheň* (recenze stejnojmenného románu *Výheň*, 1931). Hned v úvodní větě se staví negativně k tomuto novému románu z městského prostředí. „B. Horst budil určité naděje, *Výheň*

je však dovede zcela spálit.“ (Čapek 1930/1931: 569) Tento referát charakterizuje román o starém lakomci a vilníkovi jako „vrchol nevkusu“ (Čapek 1930/1931: 569). I v této kritice se objevuje výtka směřující k používání týchž, neustále se opakujících adjektiv: zářící, rudý, žhavý, rozjitřený, sirnatý nebo šílený. (Čapek 1930/1931: 569)

Odlišná, částečně pozitivně laděná, recenze vychází v roce 1936. K. Sezima ve své stati *Mlázi*¹⁰ představuje B. Horsta jako nadějného mladého autora. Poukazuje především na autorův dobrý přednes, užití přesných výrazů pro popis děje, vhodnou rytmizaci vět a na potlačení subjektivismu. Podle K. Sezimy je pro Horstovu tvorbu typické nahlížení na svět bez soucitu. „Všude znamená mravní upadání, dravost požitku a krutou bezohlednost neřesti.“ (Sezima 1936: 199) Dále upozorňuje na autorův pohled na svět bez zbytečných odboček. Z Horstových počátečních povídek vyzdvihuje především *Sny*, *Nitku* a *Nudu*. Na druhou stranu i K. Sezima si uvědomuje, že základní slabinou Horstova díla se může stát snaha o již vícekrát zmiňovaný naturalismus, ve kterém je nedostatkem hlavně kladení naturalistických tezí. „Že si klade thesi a že pro ni jako za prvního naivního naturalismu jenom sbírá doklady, kupí a shromazďuje lidské dokumenty“ (Sezima 1936:200) do textu za sebou. Tyto teze mají za hlavní úkol proklamovat naturalismus za každou cenu. (Sezima 1936: 199–213)

Z dochovaných dobových kritik lze soudit, že B. Horst byl hned zpočátku „nálepkován“ jako literární nástupce K. J. Šlejhara: „je v tomto směru šlejharovsky přesvědčený fatalista“ (Sezima 1936: 199), „Šlejhar ten kostrbatý, omámený, zaujatý, velikán měl snad být otcem Horstovým“ (Fučík 1929: 350). Tento odkaz ho sice na jednu stranu označuje jako dobově zajímavého autora, který píše staršími literárními slohovými postupy odkazujícími k tradici českého naturalismu, nicméně na straně druhé se B. Horst jako autor postupně ztrácí možná právě v důsledku užití těchto strašných slohových postupů: „Po úmrtí Karla Matěje Čapka-Choda (1927) pokračovali v intencích jeho společenského naturalismu (v mnoha případech i v jeho snahách o takzvaný pražský román) [...] BERNARD HORST (1905-1979) povětšinou sice ještě s Čapkovou vytrvalostí, ale už bez jeho obzíravé šíře a jisté monumentality.“ (Mukařovský a kol. 1995: 389)

---

¹⁰ Sezima, K. (1936): *Mlázi: studie o domácí próze soudobé*, Praha: Literární odbor Umělecké besedy, s. 199–213.

Značně odlišnou recepci Horstova díla později ukazují *Akademické dějiny* Arne Nováka. Podle *Akademických dějin* B. Horst reprezentuje třídu autorů hlásících se k ruralismu. Vesnické prostředí a zejména pak rodinná jizba jsou tradičně pojeté hodnoty, které napříč lidskými vztahy zobrazují každodenní život na vesnici s radostmi i těžkostmi, které s tímto životem velmi úzce souvisejí. „Obrazy české vesnice, které ve svých románových skladbách a povídkách malují K. Nový a B. Horst svědčí stejně jako vyprávění V. Martínka, J. Marchy neb A. C. Nora z dědiny moravské a slezské o hlubokém převratu prožívaném za světové vojny a v dobách poválečných [...]“ (Novák 1995: 1469). Drobné obrázky z prostředí vesnice, črty, které zaznamenávají mravy a zvyky, šarvátky a roztržky zaujímají v recepci B. Horsta ne nedůležité místo, protože právě tyto momenty se objevují zejména v jeho románech kladených dějem do divoké horské scenérie nebo sklářské vesnice. A. Novák dále vyzdvihuje v *Akademických dějinách* momenty, u nichž s jistou fascinací upozorňuje na přestavbu vesnice, na „přerod stavu selského“, který se v literárním kontextu stává stěžejním bodem pro vznik „mravoučné realistické prózy“, tj. *ruralismu*. (Novák 1995: 1469)

Tímto kontextem je pak B. Horst spojován s deterministickým naturalismem: „spiritualizace venkova jako protiváha trpně deterministického naturalismu hlásila se v dílech námětu rodáků – K. Světlá, A. Stašek, J. Knap, B. Horst J, Knob, V. Prokůpek, Z. Rón, a především nejčistší umělec ruralistické družiny F. Křelina“ (Novák 1995: 1311). I v tomto ruralistickém zakotvení však žánrové určení B. Horsta zůstává neměnné v tom smyslu, že se B. Horst řadí do kontextu autorů píšících o životě na vesnici. Typické pro B. Horsta je nahlížení na dějiště vesnice nikoli skrze idealizaci, ale skrze perspektivu rozpadu starých řádů. Jeho popis zachycuje vedle hospodářských proměn struktury venkova také poměšřování zvyků a mravů venkovanů. Obdobnou recepci můžeme najít také v literární příručce *Čeští spisovatelé dvacátého století*. „Romanopisec, novelist, začleňuje se původně v 20. a 30. letech do linie české psychologické prózy, od počátečního naturalismu a vitalismu se v poválečných letech vyvíjí k realistickému zobrazení.“ (Bartůšková 1985: 196)

Pokud bychom měli sumarizovat první období, z literární kritiky prvních Horstových děl vyplývá, že B. Horst vstoupil do literárního povědomí poměrně záhy svojí prvotinou *Jizba Hardenů*. Po vydání tohoto románu následuje povídkový soubor

Zlo, čímž se přimkne k naturalistické tradici a ke jménu K. J. Šlejhara, zejména pojetím fatalistického zla jakožto určovatele lidského osudu. Následné kritiky byly spíše pozitivní (i přes časté výtky ohledně schematizujícího psaní a opakujících se obrazů) v tom smyslu, že se stále ještě čekalo, co mladý autor nabídne. S románem *Hučící země* přichází obrat v Horstově poetice, lidská provinění jsou trestána bez rozdílů míry viny samotnou přírodou. Po vcelku úspěšné recenzi na tento román píše B. Horst *Výheň*, která nejenže podtrhuje naturalistické a místy až dekadentní znění jeho tvorby (zejména v rámci rozsáhlosti popisných pasáží) a zcela se rozchází s možností, že by kdy psal čistě idealistickou venkovskou prózu, čímž se odpoutává od dobových literárních tendencí.

2.2 Žánrové ukotvení

Charakteristickým rysem celé Horstovy tvorby je užití variace starších žánrových postupů, z nichž asi nejvýrazněji vystupují pozdní prvky naturalismu. B. Horst ve svých románech a povídkách zachycuje lidské vnímání skrze perspektivu člověka jako bytosti, která je zasažena silnou pudovostí. Tato pudovost v díle B. Horsta dále krystalizuje napříč všemi jeho romány, začínaje debutem *Jizba Hardenů* a konče v rámci prvního období sbírkou *Zrna v úhorech*. V románu *Peřeje noci* (1941) je asi nejvíce patrná bipolárnost člověka a přírody.

Podle Janouškových *Dějin české literatury 1945-1989, I. 1945-1948* (2007) lze Horstovu pozdější tvorbu usouvztažnit také do kontextu poválečné psychologické tvorby a to především románem *Kroky osudu* (1945). „U Horsta [...] je médiem psychologické analýzy tradičně pojatý autorský vypravěč, jemuž je dostupná celá rozloha vytvořeného epického světa a který činy, myšlenky i city postav nejen zveřejňuje, ale i komentuje“ (Janoušek a kol. 2007: 217). Autorský vypravěč stojí tedy nad příběhem a bez zásahů nebo vztahu k postavám či subjektivního zbarvení vypráví příběhy svých postav, často až s drastickým líčením okolností děje. Postavy jsou zmitány silnými vášněmi a jsou neschopné vzdorovat své pudovosti, což je dohánění k šíleným činům, často až ke smrti. Motiv zla je u B. Horsta líčen jako neodmyslitelná součást lidského života. Absolutní zlo v jeho pojetí není možné překonat, postavy jsou pouze němé figurky, které spějí ke svému tragickému konci bez rozdílu, zda uznávají nebo neuznávají morální hodnoty. (Janoušek a kol 2007: 217)

Ke konci románu *Hučící země*, se objevuje autorův výsměch postavám i jejich osudům bez možnosti odpuštění nebo rozhršení v podobě bláznivého starce Laurina, který loví mrtvoly z přehrad. B. Horst tak ukazuje směšnost lidského života. Podobný osud postihuje i chudou venkovskou dívku *Helenu* z románu *Výheň*, pro kterou po smrti její matky přijíždí vzdálený strýc *Zikmund*. *Helena*, dosud nezasažena penězi, rychle podlehne záři hlavního města a vášnivě si užívá bohatství svého strýce, které ji nakonec stojí jak lásku, tak i život.

Také K. J. Šlejhar ve svých dílech ukazuje podobu fatalistického zla. Tímto pohledem jsou si oba autoři poměrně blízcí. Nicméně naproti tomuto nahlížení na lidský svět skrze perspektivu osudovosti můžeme v tvorbě K. J. Šlejhara sledovat tendenci k jistému sblížení nad románem stojícího autora s postavami. „Básník rozpoutaného hmotného zla se k těmto obětem skláněl s, chvějícím srdcem“(Sezima 1936: 199), cítil s nimi slitování. (Sezima 1936: 199)

Tento pohled na svět, soucit s chudými, nemocnými a bezbrannými, kteří žijí ve světě ovládaném zlem, naprosto a zásadně utváří neodmyslitelnou hranici mezi tvorbou obou autorů, přestože jádro tvorby zůstává stejné, oba fikční světy jsou naplněny zlem a zkažeností lidí. Naproti tomu jsou východiska fikčních světů poměrně odlišná. Na jedné straně stojí B. Horst se svým výsměchem postavám, které spějí ke svému, někdy až fatálně neodvratnému konci, a na straně druhé soucitný K. J. Šlejhar. Hybnou silou, která u B. Horsta vytváří onu výše zmíněnou prudkou dějovou dynamiku mezi idealistickým světem vesnice a deterministicky líčenými osudy postav, jsou ony prudké vášně samotných postav. Vesměs všechny B. Horstovy postavy nejsou schopny těmto silám odolat a právě tyto silné vášně se jim stávají často osudné. Druhým určovatelem lidských osudů pak bývají tajemné síly, kterým se nedokážou vzepřít ani morálně čisté postavy. Osudovost a vášnivost jsou nejvýraznějšími motivy celé B. Horstovy tvorby. Linie vyprávění bývá čtenáři zprostředkovaná autorským „verbálně přeexponovaným“ (Janoušek a kol. 2007: 217) vypravěčem, který stojí vysoko nad příběhem. Fikční svět spolu s individuální psychikou postav zobrazuje B. Horst tradičními literárními postupy co možná nejcelistvěji. (Sezima 1936: 199–213)

Literární kritik K. Sezima upozorňoval mimo jiné na dosti omezený výběr motivů, který má podle něho pouze potvrdit Horstovy naturalistické teze. Přesto i tak bychom romány B. Horsta označili spíše za naturalistické než realistické - neboť osud, který stojí nad postavami je nelítostný. Vidět to můžeme například v povídce *Jablko a strom* ze souboru *Zrna v úhorech*, kde se otec snaží přichystat pro svoji dceru lepší život, ale nakonec se dcera ocitá ve stejné situaci jako on.

F. Götz ukotvuje B. Horsta jako autora, jehož zorný úhel je zúžen na několik výseků: „Básník tohoto typu, nevidí ve světě než to, co vidět chce: různé formy zla.“ (Götz 1931: 201) F. Götz dále charakterizuje B. Horsta jako deduktivního autora, který svět popisuje čistě schematicky, tj. vybírá si nejrůznější prostředí pro zachycení osudového zla, které v Horstově pojetí chápe jako absolutní moc, jež prostupuje nejen všechny vrstvy života, ale i vesmírný princip: „Dokud bude život, bude zlo...“ (Götz 1931:201)

Další odlišný pohled na žánrové ukotvení díla B. Horsta nabízejí *Dějiny české literatury* P. Janouška, které poukazují na fakt, že válečná a těsně poválečná produkce narážela na jistou tendenčnost. Povaha tematická, žánrová i stylová byla udávaná jednak cenzurou, jednak vyčerpáním literatury. Uplatňovat se také začíná próza psychologická, která ale představovala variace starších žánrových modelů. Tendenci v mírné aktualizaci lze spatřovat v propojení psychologizace s pozdně naturalistickými postupy, které zvýrazňovaly především lidskou pudovost a osudovost v předurčení lidského života. „Takto postupovali Bernard Horst v románu *Kroky osudu* (1945), Antonín Procházka v románu *Pošetilci* (1946) a K. J. Beneš v novelistickém diptychu *Rudá v červené* (1947).“ (Janoušek a kol. 2007: 217)

2.2.1 Romány

Typickým prvkem v Horstových románech je fatalistický pesimismus, který vyplývá z romantického pojetí absolutního zla chápaného B. Horstem jako hlavního určovatele dění ve světě. Svým postavám se někdy až škodolibě vysmívá. V původním znění románu *Jizba Hardenů/Osamělá jizba*¹¹ umírá Marichen/Marie po všech překonaných strastech pro získání muže při porodu dítěte.¹² V románu *Hučící země* čtenář s napětím očekává, která postava přežije při tragické události protržení vodní přehrady, ale zdá se, že výběr je v podání B. Horsta čistě náhodný. Soucit se v jeho prvním tvůrčím období příliš neobjevuje, a pokud ano, je často podán velice bizarně, jako v románu *Výheň*, kde je prostitutka jediná, která upřímně lituje smrti starožitníka Zikmunda. Román *Smršť* se oproti předchozím románům vyznačuje výraznou psychologickou kresbou výpravčího vlaku Jiřího, který zavíní smrt několika lidí fatální chybou v práci. V románu *Peřeje noci* pak hlavní postava *Pavla* umírá navzdory svému přirozenému citění daleko od domova, v sanatoriu.

Dalším společným určovatelem podobnosti Horstových románů je přebírání motivů a charakteristiky hlavních postav napříč romány. Takovým motivem je například požár, který se objevuje jak v prvotině *Jizba Hardenů*, tak i v mnohem pozdějších *Peřejích noci*. „Všechny ženy se tam nakupily a muži stáli na červené, lámající se už střeše s prázdnými džbery a divoce proklínali v ďábelském hučení ohně, zatím co červené sloupy jisker chvěli se nahoře, jak horký vzduch je zkrucoval a vyhazoval vzhůru jako lopatou z pekelné pece.“ (Horst 1928: 138) Mezi další takové motivy patří popis partnerských vztahů, líčení heroizujících mužských postav nebo prožívání silného milostného citu mladých žen

---

¹¹ Před lomítkem je vždy uvedeno jméno z prvního vydání.

¹² V pozdějším vydání dochází k výraznému přepracování konce románu. Vyznění díla se oproti prvnímu vydání výrazně mění, i přestože dílo nekončí idylicky. Podrobněji viz kapitola *Jizba Hardenů* (1928), *Osamělá jizba* (1973).

2.2.2 Povídky

Obecně se dá říci, že všechny povídky jsou tragické, ať už jsou hlavní postavy zamilované ženy, které jsou za svou slepou lásku potrestány ztrátou majetku i důstojnosti, nebo muži, kteří nejsou schopni postavit se zlému osudu. „Ukazuje, jak je zlo vkořeněno v podstatu všeho jako nevyplnitelný princip; žádné opravářské úsilí je nezahladí s tváří země.“ (Sezima 1936: 199) V povídkách ze souboru *Zrna v úhorech* si čtenář velmi rychle uvědomí, že všechny hlavní postavy jsou určeny pouze k tomu, aby pykali za své, byť často malicherné, chyby. To se projevuje na koncích povídek, v nichž téměř každá postava končí tragickou smrtí. Nicméně i sama smrt je v Horstových povídkách motivem dvojím. Za prvé u něj nalezneme povídky, ve kterých je smrt pro postavy určitým vykoupením z trýznivého života, a za druhé jsou zde povídky se smrtí osudovou, jíž se postavy nemohou, jakkoliv se snaží, bránit.

Například v povídce *Kamarádi* ze souboru *Zrna v úhorech* je nastíněn smutný příběh opuštěného muže, pro něhož vlastní nešťastná smrt znamená rozhršení těžkostí života. Do tohoto souboru je později zařazena i povídka *Jen jednou!*, která byla původně součástí povídkového souboru *Zlo*. V této povídce dívka volí smrt před veřejným posměchem. Ze stejnojmenného souboru je pak i povídka s názvem *Hnanec*, kde je smrt v podstatě jediným vykoupením pro propuštěného vězně, jenž už není schopen zařadit se do společnosti ostatních lidí.

Shrneme-li romány a povídky, zdá se, že z hlediska motivu smrti jsou do značné míry velmi podobné. Z morálního hlediska se dá usoudit, že trestány jsou i postavy, které by být neměly. Autor stále dokola bez příkras ukazuje determinovanost lidského života, který je bez ohledu na vlastní chování postav trestán smrtí, často násilnou - s určitou nadsázkou by se dalo říci, že prvním (možná i jediným) proviněním každého jedince je jeho narození jako takové. Pro představu uvádíme ukázkou:

Ve druhém poschodí stál onen mladý muž a hladil si rozpačitě fousy. Usmála se na něho celým svým blaženým světlým obličejíkem, a on učinil jakýsi nejistý pohyb, jako by hodlal přistoupit, a pak smekl. [...] Jela ve zdviži a smála se na mladého muže, který jí zřejmě nadbíhal. Co si ještě mohla přát? [...] něco jí sevřelo vědomí a šíjí. Její hlava, zraněná železným pažením, to nemohla už domyslit. (Horst 1944: 243)

2.3 Postavy v kontrastu

Ve své tvorbě B. Horst poukazuje zejména na zálibu ve výrazovém siláctví, které se někdy projevuje až přílišným schematismem. Naturalisticky zachycuje prostředí odlehlých horských končin s postavami násilných primitivů a podivínů, které nalezneme téměř ve všech jeho románech z prvního období: *Hučící země*, *Výheň*, *Peřeje noci* a *Smršť*. Změna psaní a odvrát od téměř programové kresby postav, které zmítány svými silnými pudy a vášněmi prožívají své osudy, se objevuje až v poválečné sbírce *Štít a meč*. Povídkový soubor *Štít a meč* zobrazuje až s jakýmsi mravním zaujetím psychologickou kresbu obyčejných lidí - stěžejním tématem se zde staly zápasy železničářů s nacisty. Další Horstova tvorba byla poznamenána touto „vlnou morálního vzepětí“ (Macek 1993: 277), které mělo za důsledek, že B. Horst až do smrti přepracovával své starší romány. Názornou ukázkou může být srovnání závěrečných pasáží románů *Jizba Hardenů/Osamělá jizba*: „a díval se na její modré, blízkou smrti už zjasněné oči, které se naplňovaly smrtelným steskem. A Marichen dýchala stále slaběji, s oběma rukama na jeho šíji, přitisknuta posledními unikajícími silami na její široká prsa a tma jí už plnila oči“ (Horst 1928: 345) versus „Marie dýchala klidně s rukama na mužově šíji, přitisknuta zemdlenými silami k bezpečné široké hrudi. Úsměv jí už vnikl do zřítelnic, zatímco Jindřich vzrušeně vdechoval uvolněné plavé vlasy“ (Horst 1973: 292).

Otázkou ale zůstává, co způsobilo tuto prudkou změnu psaní v jeho tvorbě?

2.3.1 Muži

Pro mužské postavy je zcela rozhodujícím rysem síla, a to po stránce psychické i fyzické. Hlavní mužské postavy románů *Jizba Hardenů/Osamělá jizba*, *Hučící země*, *Peřeje noci* jsou muži, kteří jsou skutečnými horaly, jsou prezentováni jako krevnatí, živí a nepoddajní. Důležitým společným rysem těchto mužů je smyslná erotika, hlad po půdě a majetku, často také touha po založení nebo upevnění rodu. Muži, i přesto že mají rodiny, které by měli živit, jsou buď „ukrutní slaboši, nebo dravci, kteří nedovedou vzdorovat osudu, a se svislýma rukama podléhají náhodě“ (Götz 1931: 202). Na jedné straně je zde uplatňována silná karikaturní nenávisť, na druhé straně místy až hluboký soucit. Například na mužském protagonistovi románu *Hučící země*, Heroldovi, popisovaném silnými zvířecí pudy, vidíme, že i přes plnokrevnost je nakonec postava pojmána jako oběť. „A Herold, šílený hněvem a pýchou a zdivočelý řval, rval si na prsou srst, bušil se do ramen, a mával rukama v nestvůrném klení.“ (Horst 1936: 380)

2.3.2 Ženy

Napříč celou Horstovou tvorbou pozorujeme silný kontrast mezi mužskými a ženskými postavami. „Žena, ubohá lidská samička, která ve všem hračkaří, ale v ničem nedosahuje skutečné síly, nesmí k nim nikdy vstoupiti. Karlo byl muž, opravdový a silný a tygři to cítili, neboť tyto nádherné šelmy uznávají jenom muže pánem na této zemi a jen od muže se dají zkrotit“ (Horst 1928: 87). Ženské postavy jsou v mnoha románech charakterizovány prostřednictvím svojí slabosti. Vesnické ženy, po vzoru idylické literatury 19. století, mají smysl pro rodinu, jsou obětavé a muže milují silnými ryzími city. Nicméně tento idylický pohled se v dílech B. Horsta velmi rychle mění na motiv slabé či zkažené ženy. Tyto posuny se objevují v podstatě v každém románu a i v některých povídkách. Slabá žena je většinou charakterizovaná silným spalujícím citem k muži, který způsobí její neštěstí.

Patrné je to nejvíce v románech *Jizba Hardenů* a *Hučící země*, kde se obě hrdinky navíc jmenují Marie. Obě Marie jsou kvůli své lásce vydány na pospas výsměchu celému společenství, ve kterém žijí a nakonec i tragicky umírají: „a díval se na její modré, blízkou smrti už zjasněné oči, které se naplňovaly smrtelným steskem. A Marichen dýchala stále slaběji, s oběma rukama na jeho šíji, přitisknuta posledními unikajícími silami na její široká prsa a tma jí už plnila oči“ (Horst 1928: 345); „A Marie Dollerova s křikem rozpráhla ruce v tom světle. Otřásla se, její oči se divoce rozšířily, zakryla si skráně jako ve velikém, bolestném úžasu a zaryla se tváří do těžké, vonící hlíny“ (Horst 1930: 329). Lehce pozměněný motiv této slabé ženy bychom našli v románu *Peřeje noci*, kde hlavní dívčí hrdinka Eva potká řízením osudu svého milého podloudníka Pavla při cestě z krčmy: „Byla oblečena v pomačkané hedvábné šaty, na nohou měla střevičky z napodobeniny ještěřčiny, kolem krku květovaný šátek. V Evě se zatajil dech. Rozšířenýma očima hleděla ze svého úkrytu na sokyni, spadlou z nebe. Kdo to byl? Tak se nestrojí děvčata nebo ženy tady nahoře. Jak k ní Pavel přišel?“ (Horst 1968: 167)

V románu *Peřeje noci* trpí mladé dívčí srdce nešťastnou láskou, ale neobjevují se zde již žádné další tragické osudy této dívky.

Častý důraz je kladen také na vášeň, která mezi mladými páry překonává veškeré zažitě konvence na vesnici. Samotné tyto zvyky již nejsou popisovány s patosem 19. století a i u samotných hrdinek se často objevuje vnitřní vyznání, že nemusí čekat do svatby. Nicméně z kresby postav a prostředí jsou tyto zvyklosti stále patrné. B. Horst se nesnaží, jako například K. Světlá, o zobrazování postav „aby vynikla jejich ideální, příkladná stránka“ (Brabec a kol. 1961 : 129), naopak mu jde o zobrazení vesnice s postavami, které jsou zkažené a jednají čistě pudově.

2.4 Primární prostředí povídek a románů

Základní dvě prostředí, která dominují v Horstově tvorbě, jsou prostory města a vesnice. Scenerie horských vesnic jsou často konfrontovány právě s obrazem města, které obvykle postavy chápou jako lepší místo pro život. Zde je asi nejpatrnější kontrast s idealistickou venkovskou prózou, pro srovnání K. Světlá, která život na horské vesnici chápe jako „mrvní jádro lidu“ (Brabec a kol. 1961: 128). Děj Horstových děl se obvykle odehrává v horských vesnicích, kam proniká pouze jediný životní hlas, a to hlas hrůzy strachu ze všudypřítomného zla. S prostředím horské vesnice je spojen výrazný motiv jizby, která symbolizuje nejen začátek společného života mladých lidí, ale také silnou přílnavost k půdě zajišťující živobytí.

B. Horst si podobně jako další regionální i ruralističtí autoři všímá zvyků a života na vesnici, kam umisťuje děj většiny románů ze svého prvního tvůrčího období: *Jizba Hardenů*, *Hučící země* a *Peřeje noci*. Téma vesnického života pak volně prostupuje linii příběhů. Vedle zvyků je u B. Horsta patrná silná tendence k zachycení života na vesnici jako takového. Popisované jsou například scény, v nichž se mladí chystají k muzice, kde se mohou setkat se svými budoucími partnery na celý život, nebo je zachycen prostý popis rodiny sklízějící trávu. Tyto dílčí obrazy jsou vkládány do milostného příběhu jako každodenní součást života. Vedle pozitivně laděných vesnických scén se objevují obrazy drsnějšího venkovského života, ať už se jedná o zobrazování těžké dřiny na vesnici nebo složitých vztahů mezi rodiči a dětmi. Stranou nezůstávají ani milostné/partnerské vztahy, které velmi často končí smrtí jednoho (v některých případech obou) z protagonistů. Vesnický život nezachycuje B. Horst pouze v románech, ale také ve svých povídkách publikovaných později v povídkových souborech.

Silně kontrastujícím prostředním idylické vesnice se naproti tomu stává město, které je v Horstově pojetí špatné samo o sobě. Město je chápáno jako prostor nasáklý zkaženými lidmi, kterým není možné pomoci. S městským prostředím jsou spojeny motivy lehkých žen, pohlavních nemocí, chudoby, ale i bohatství. B. Horst ukazuje lidský život jako „ubohý proud náhod, před nimiž člověk kapituluje“ (Götz 1931: 201).

3 B. Interpretační část

4 *Jizba Hardenů* (1928), *Osamělá jizba* (1973)

Děj románu se odehrává v horské vesnici, kde se lidé žijí ve fabrikách - muži ve sklárnách a ženy v papírnách. Někteří však žijí po vzoru svých předků: ženy se starají o své muže a ti pracují jako dřevorubci. Cílem románu není zobrazit lidové zvyky a obyčeje, přesto se zde objevují, ať už se jedná o taneční zábavy v místním sále u Kurta Altena/Karla Altmana nebo o popis prostého života lidí z hor. Je zde (obdobně jako v románu *Hučící země*) vyzdvihováno siláctví a síla mladých mužů, kteří jsou zmítáni vášněmi. V této prvotině jsou postavy ovládnuty pudy a často se objevuje připodobnění k přírodě. Člověk je zde chápán jako tvor, který přírodě podléhá a žije s ní v souladu. Hlavní postavy Marichen Hagenova/Marie Havnelová a Harden/Jindřich Horner se seznámí na tanečním večeru a zamilují se do sebe. Samotný rámcový příběh se týká lásky a útrap těchto dvou hlavních postav. Do této kompozice vstupují příběhy ostatních lidí z vesnice.

Podstatnou postavou je také Magda Heldenova/Magda z Hanychova, která i přes svůj nešťastný osud usiluje o to, aby její kamarádka Marichen/Marie našla vytoužené štěstí. V obou vydáních je to právě Magda, která přesvědčí láskou utrápenou Marii, aby se vydala za Hardenem/Hornerem do jeho jizby na samotě v lese. Obě ženy málem cestu ve sněhové vichřici nepřežijí, ale nakonec vše dobře dopadne. V prvním vydání umírá Marichen/Marie při porodu, naproti tomu v druhém vydání končí příběh zdánlivě šťastně, ale čtenáři zůstává nedořečeno, zda se muž do jizby za ženou vrátí, či ho zlákají dálky a místa, na kterých nikdy nebyl a nerozhodne se ženu opustit. Přeprocovaná jsou také vlastní jména postav¹³, např.: Jan Hoff/Benda, Hana Hagenova/Hana Havlenová, Hannachova sklárna/Hončická sklárna, Hip Hagen/Hypolit Havlena, Henrich/Bedřich, Hilda z Hansbergu/matka Hornera, Fridrich Tor/Kryštof, Hanna Torova/Marta a místní jména: Koge/Liščí hora, Hannawaldem/Habří, Hansův důl/Hluboký důl, Hansberg/Hamry, Georgen/Hlineč, Beoben/Vilznice, Rymberg/Jeznice, First/Ostrovec, Horchenem/Jezerná, Hohen/Údolí aj.

---

¹³ Pro srovnání uvádím některé příklady, výčet není úplný.

Literární příručka *Čeští spisovatelé 20. století* uvádí pod heslem B. Horsta tuto charakteristiku románu *Jizba Hardenů*:

Již ve své prvotině *Jizba Hardenů* (1928), české obdobě severského románu, později přepracovaného a vydaného s názvem *Osamělá jizba* (1946), s optimističtějším vyzněním proti původnímu ukončení knihy hrdinčinou smrtí, představil se jako rozmáchlý vypravěč, sledující své postavy ovládané pudy a instinkty při jejich trudných životních cestách nepodobných živelnému bytí přírody, jejíž divokou krásu vzrušeně popisoval. (*Čeští spisovatelé 20. století* 1985: 197)

V prvním ročníku časopisu *Signál* z roku 1928/1929 vychází hned několik Horstových děl. Vedle povídek s názvy *Běž!*, *Dobrý podvod* nebo *Starost*, z nichž první dvě jsou později publikované samostatně v souboru povídek *Zrna v úhoru* a poslední povídka je nastíněním děje dalšího románu *Smršť*, vychází v *Signálu* také povídka s názvem *Požár* a kratší próza na pokračování s názvem *Postrach Harrwaldu*. Obě tato kratší prozaistická díla lze již považovat za předvěst románu, kterým bude roku 1928 B. Horst debutovat.

Prostředím díla *Postrach z Harrwaldu* je blíže nespecifikovaná horská vesnice. Hlavní postava povídky představuje spojení všech hlavních mužských postav, které nalezneme napříč Horstovými romány, počínaje samozřejmě *Jizbou Hardenů*. Shodným prvkem, který odkazuje k prvotině *Jizba Hardenů*, je část charakteristiky hlavní postavy: muže, který miluje pytláctví, alkohol i ženy. Celková psychika postavy se pak rozvíjí jednotlivě podle typu hlavního hrdiny. Pro Hardena jsou typické i další vlastnosti, jako například silný sklon k pití a radost z rvaček.

Motiv povídky *Požár* se taktéž objevuje v románech *Jizba Hardenů* a *Peřeje noci*. Neštěstí požáru je v povídce zachyceno se všemi detaily lidského utrpení. V románu *Jizba Hardenů* požár lesa líčen jako pohroma způsobena přírodou. Blesk zapálí les a od něj chytne vzdálená osada. „A Hana Astenová, která už téměř pozbyla smyslů s nahými prsy se válela v louži na silnici a dole, v prachu ležel Asten, její bleskem zabitý muž, a ona nevěděla, kde má svou jizbu, krávu a děti“ (Horst 1928/1929: 107). I zde, stejně jako později v románu *Jizba Hardenů*, je silný motiv neštěstí způsobeným ztrátou rodné jizby.

Substantivum jizba se v B. Horstově tvorbě objevuje jako významná hybná síla pro činy postav románů. Jizba je v románech spojována s mládím, s novým začínajícím životem a s teplem domácího krbu. „Jeho žena, Hana Torova, silná a téměř čtyřicetiletá, zpívala vedle v jizbě a rachotila svými hrnci.“ (Horst 1928:202) U hlavní postavy se ještě objevuje silná až erotizující vášeň k životu nebezpečným plamenům: „jak by se to divoce a dobře milovalo v červené záři, uprostřed hlučícího ohně“ (Horst 1928/1929: 109). V *Peřejích noci* hoří rodná vesnice hlavního hrdiny a požár není založen přírodní silou, ale omylem ho založí čeledín Karel, synovec hlavního hrdiny podloudníka Pavla, který za svou chybu zaplatí životem. V obou románech je kladen důraz na nebezpečí ohně, které způsobuje ztrátu životní jistoty rodné jizby, která je právě v románu *Jizba Hardenů* chápána jako nejdůležitější součást lidského života.

Dalším společným prvkem v Horstově tvorbě je pak motiv trpící ženy v kontrastu se ženou zmítanou vášněmi. V románu *Jizba Hardenů* je touto silnou ženou již výše zmíněná Magda, která i přesto, že ji její hoch opustí a je tak v pozici, kdy se o své dítě bude muset postarat sama, myslí čestně na Marichen/Marii, kterou se snaží od tohoto osudu zachránit i za cenu ztráty vlastního života. V opozici k ní je zde pak Hana Torova/Marta, která nejenže má radost ze smrti manžela, ale dokonce se pokouší zalíbit se i Hardenovi/Hornovi, aby neztratila domov.

5 Zlo (1929)

První povídkový soubor B. Horsta se skládá z devíti povídek s názvy: *Jen jednou!*, *Dalila*, *Osud*, *Strach*, *Nitka*, *Hnanec*, *Nuda*, *Bludiště* a *Sny*. Společným rysem všech povídek je výrazná pointa, která na tak malém prostoru graduje velmi dynamicky. Literární kritik K. Sezima zmiňuje časopisecky¹⁴ v *Lumíru* komentář k tomuto souboru: „Bernard Horst po předchozí své románové próze; ‚Jizbě Hardenů‘, rázu a významu víc krajového úspěšně pronikl sbírkou drobných povídkových čísel, Zlo“ (Sezima 1936: 199). K. Sezima chválí brutální, přesto velice nebojácný popis fikčního světa povídek. B. Horst se podle K. Sezimy snaží o zaznamenání „mravního upadání, dravosti prožitku a kruté bezohlednosti neřesti“ (Sezima 1936: 199). „Je v tomto směru Šlejharovsky přesvědčený fatalista.“ (Sezima 1936: 199) Oba autoři podle K. Sezimy ukazují, jak je zlo zakořeněno v podstatě všeho jako neodstranitelný princip a žádné lepší úsilí ho nedokáže porazit. V Horstových románech se často uplatňuje motiv utrpení, spisovatel jako by stíhal každou sentimentalitu svých postav řezavým posměchem. (Sezima 1936: 199–2013)

Oproti prvotině *Jizba Hardenů* se povídkový cyklus liší především svojí situovaností do města. B. Horst líčí příběhy hlavních hrdinů bez propracovanější kresby psychiky. Výjimku představuje postava Karla Venera z povídky *Osud*, která je zachycena celistvě a tvoří tak obraz, jenž by bylo možné rozvinout na celý příběh. Hlavní postavy povídek jsou většinou lidé žijící na okraji společnosti nebo postavy, které se svými činy ocitly v obtížné životní situaci, často jsou zobrazeny jednoduše, někdy i s absencí jména. Povídky jsou laděny tragikomicky, jejich hlavní postavy jednají na základě svých instinktů a jsou zcela neschopné vzepřít se osudu, což často vytváří výše zmíněnou tragikomičnost, jelikož některé postavy umírají, aniž by se své činy pokoušely vyřešit. Tragikomický je i obraz mladých žen, které podléhají rozmarům mužů. Toto klišé B. Horst nepodává sice nijak zvlášť osobitě, ale i přesto mohou tyto povídky čtenáře překvapit.

Čtenář povídek je konfrontován s fiktivním světem, který není příliš vzdálený od našeho reálného, ale východiska pro vyřešení jednotlivých situací zde nejsou

---

¹⁴ Statě uveřejňované v *Lumíru* vyšly roku 1936 v ucelené stati *MLÁZÍ*, ze které citujeme.

ani nastíněna. Svět zachycuje B. Horst velice surově. Komicky mohou působit zejména milostné příběhy, které svým způsobem upozorňují na každodenní praxi mezilidských vztahů. Také v pozdějších Horstových románech není těžké nalézt trestání chyb lidského jednání.

5.1 Povídky¹⁵

5.1.1 *Jen jednou!*

V povídce *Jen jednou!* vystupuje zamilovaný pár. Mladík přemluví svoji dívku, aby si pronajali pokoj v hotelu. Přichází policie a dívka, neschopna unést okolnosti osudu a představu, jak by na ni lidé pohlíželi, skočí z okna. Výrazným vyvrcholením příběhu je závěr povídky, kdy se lidé na ulici „kupí jako mouchy na zdechlině“ (Horst 1929: 10). Tento okamžik je velice surově popisován odosobněným vypravěčem: „Ukradla něco?“ ptal se nějaký pán, který vyhlížel velmi ušlechtilě ve svém černém zimmíku. „Asi,“ řekla jedna žena ze zástupu. „To víte, taková hotelová. Skočilo jich tu už několik.““ (Horst 1929: 10). Povídka *Jen jednou!* se ve stejném znění objevuje i v druhém a třetím vydání povídkového cyklu *Zrna v úhorech*¹⁶.

5.1.2 *Dalila*

Povídka vypráví příběh o ženě, která nerozvázně otěhotní se studentem a rozhodne se, že si musí za každou cenu namluvit staršího muže, který se o ni a její nenarozené dítě postará. „Bylo jí dvacet dva let a měla obvyklou prohnanost stárnoucích dívek. Upřímných a čistých citů už nebylo [...]“ (Horst 1929: 11) Děj je podaný naprosto jednoduše, Dalila si vyhlídne muže na ulici a počká, až ji osloví. Několik týdnů se s ním schází ve vší počestnosti. Pod záminkou nemoci ho naláká do svého bytu, kde se následně nechá svést. V tu chvíli přijde matka a muži vysvětlí, že chápe mládí a že nebrání sňatku. V povídce je ještě zachycen přerod této ženy, která hned po sňatku úplně změní své chování, což se projevuje například tím, že se již tolik neusmívá a nenabízí svému muži. Později se k manželům domů nastěhuje i matka nevěsty. Muž všechny strasti života přečkává pouze díky lásce ke svému domnělému synovi.

---

¹⁵ Povídky kopírují pořadí v souboru *Zlo*.

¹⁶ *Zrna v úhorech* (1944, 1946).

5.1.3 *Osud*

V povídce *Osud* lze spatřovat počáteční náskok hrdiny Jiřího z románu *Smršť* (1936). Mladý student Verner žije v nuzných poměrech a všechny své naděje upíná k absolvování vysoké školy, která by mu měla přinést dobré zaměstnání a plat. „Karel Verner žil neutěšeně, chmurně a pustě. Studoval techniku, dřel ji, bezradostně, zatvrdla a tak, jako ji dře sám se živící student, když bída nestvůrně ohýbá šíji.“ (Horst 1929: 36) Při jedné z nočních procházek narazí na lehké děvče, které ho nakazí pohlavní nemocí. Na následujících stránkách povídky B. Horst zobrazuje psychiku člověka, který ztratil všechno. Verner nemůže jíst ani spát a jediné, co ho drží při životě, je pomsta, kterou ovšem není nakonec schopen vykonat. Můžeme říci, že alespoň v této povídce lze spatřovat zlomek soucitu, který obvykle v dílech z prvního období B. Horsta chybí.

5.1.4 *Strach*

Humornější znění má povídka *Strach*, kde hlavní postavě, paní Danzerové, umře muž a její soused se jí snaží získat. Večer proklouzne potají do jejího domu, ale žena k smrti polekaná najde sílu a strašidlo téměř ubije k smrti, než se ukáže, že pod starými hadry se skrývá její soused, pan Veit. „Uchvátivši tyč, kterou podepírala prádelní šňůry, jala se zběsile bušit do strašidla, hlava nehlava, jako do neživé věci. [...] Rány sršely jako žhavý déšť, rozbíjely hlavu, oslepily oko a v ústech válelo se něco teplého, snad krev.“ (Horst 1929: 84) Po tomto tragikomickém incidentu se o ni, z pochopitelných důvodů, pan Veit už více nezajímá.

5.1.5 *Nitka*

Povídka *Nitka* popisuje bizarní smrt krotitele tygrů, který jednoho dne vstoupí do klece a pochopí, že dnes už nedokáže odvahou přemoci divoké zvíře. Samotný název povídky *Nitka* ztvárňuje představu napětí mezi životem a smrtí krotitele. „Cosi jako by dělila tenoučká, osudová nitka, stoupla po ní jakoby po ostří nože, něco ji příšerně napínalo jako tenoučkou jasně zvučící kovovou strunu.“ (Horst 1929: 88) Krotitelova předtucha se mu stává následně osudnou a divoké šelmy ho v manéži před publikem

roztrhají na kusy. I v malém rozsahu povídka graduje k výsledné pointě naprosto plynule a velmi dobře zpracovává změnu psychiky, která nastane u krotitele Karla.

5.1.6 Hnanec

V povídce *Hnanec* přibližuje autor život člověka, kterého pustili z vězení a který se rozhodne pro smrt, než aby dál vzdoroval svému životu. Podstatným rysem této povídky je neschopnost člověka zařadit se zpět do společnosti ostatních lidí, kteří neprožili stejný osud. Smrt je zde motivem vykoupení, navíc v lůnu přírody, jelikož hnanec se utopí za nádherného letního dne. „Ano, řekl si a se vzdechem a bezmocně zašel do zelené, stmívající se už a houstnoucí lesní hloubi, kde bylo veliké ticho...“ (Horst 1929: 102) Motiv utonutí ve vodě se objevuje i v dalších povídkách, a to v souboru *Zrna v úhorech*. V povídce s názvem *Kamarádi* umírají stařec se psem ve vodě, když se pod nimi propadne zledovatělá vodní hladina. Stejně tak mladá pradlena z povídky *Marie* umírá po vyčerpávající práci utonutím ve Vltavě. Pro všechny tyto postavy je smrt vykoupením.

5.1.7 Nuda, Sny¹⁷

V obou povídkách je výrazný motiv ženy, která se zamiluje a je pokořena mužem. V povídce *Nuda* je hlavním hrdinou bohatý mladík z velkého města, který přijíždí do maloměsta, aby se pobavil a utekl nudě. Jiří si namluví stárnoucí ošklivou dívku, aby ji vzápětí bez výčitek svědomí odvrhl. „Znuděný až do dna tím, vším, vymyslel si jinou neomylnou zábavu, cosi, co mohlo těšit jen jeho, znaveného trochu vyžilého, ale mladého a veselého člověka. - Vybral si Jendu ze starých panen ze zpěváckého spolku.“ (Horst 1929: 110) Ze závěru povídky vyplývá, že tato krátká epizoda nemá vliv na další průběh jeho života - Jiří odjíždí zpět domů a jeho chování zůstává beze změny. Je zde patrná inspirace ruskými romány. V románu *Smršť/Signály noci* se objevuje postava stejného jména. Ačkoliv tyto postavy jsou naprosto odlišné, můžeme zde vidět jisté intertextové propojení.

---

¹⁷ Kvůli vyniknutí vzájemné dějové linie jsou tyto dvě povídky zařazeny do stejného odstavce, čímž je porušeno identické zařazení povídek jako v souboru *Zlo*, kde povídka s názvem *Sny* je úplně poslední a předchází jí povídka *Bludiště*. Sled ostatních povídek přesně kopíruje pořadí, v jakém byly povídky vydané.

V části povídky *Nuda* se objevuje v jednom odstavci spojení jména hlavní postavy se substantivem smršť. Právě zmíněná intertextovost, nekonečně opakující se řazení stejných jmen, obrazů nebo užití totožného lexika je typické pro celou Horstovou tvorbu. „Tehdy s ní odešel Jiří do lesíka na břehu řeky a byl tam s ní téměř po celou noc, zmocňoval se jí na zdupaném mechu, roztrásal její nepoužité tělo jako smršť.“ (Horst 1929: 115)

V povídce *Sny* naproti tomu vystupuje mladé ješitné děvče, které by mohlo mít každého tamějšího muže, ale těmi dívka opovrhne. Nakonec je okradena o čest i peníze mužem ze světa.

5.1.8 *Bludiště*

V poslední povídce *Bludiště* vystupuje chudá dívka, která se rozhodne odejít z područí služby a o pár dní později je zabita ve velkém městě. B. Horst tak čtenáři již v těchto raných povídkách ukazuje město jako něco zhýralého, zkaženého, postaveného do naprostého kontrastu k vesnici. Magdin život na vesnici je nastíněn jako bezcenný a náročný. Nicméně rodná ves jí poskytovala alespoň určitou záruku, měla tam své místo a i přes všechnu těžkou práci jistotu, že měla kde složit hlavu. Její postavení v městě je proti tomu tristní, dívka přespává na lavičce a z jejího pohledu vnímáme, jak nočním městem křižují prostitutky a opilí muži. B. Horst zde podtrhuje všechny špatnosti moderního života a zcela surově seznamuje čtenáře s životem, pro který je výsledná smrt vysvobozením a únikem z nepěkného zítřku. Viz ukázka níže: „Ohavné skvrny vyvstaly na oděvu, z jakési příčiny má stále špinavé ruce. Na kůži cítí práci hmyzu. A to jsou věci, které člověka zbaví i toho posledního, připraví ho i o zbytky citu a odvahy.“ (Horst 1929:132)

6 *Hučící země* (1930), *Hučící země* (1975)

B. Horst se v románu *Hučící země* věnuje příběhu, který rámcově zachycuje vztahy na vesnici. Snaží se o detailní popis lidského mravního úpadku, který je zobrazen v opozici k nekonečné síle živelné přírody. „Podobenství o podobnosti mezi lidskou mravní zchátralostí a ničivou přírodní silou, která způsobí protržení přehradní hráze, jejíž vody pohltí neřesti propadlé městečko *Olbertov*, užil (B. Horst) v románu *Hučící země*. Jak ve stylizovanosti gest, výrazové exaltaci a silné kontrastnosti, tak v poukazu na morální rozklad jedince v nemorální společnosti, jsou patrné rysy expresionismu.“ (Bartůšková 1985: 196)

Román je situován do městečka *Olbertov*, podkrkonošské vesnice, která se pyšní náhlým vzestupem a bohatstvím, jež získává z prodeje korálků a perel. Dříve chudí obyvatelé, kteří byli zvyklí na těžký horský život a práci ve sklárnách, postupně mění své chování i vzhled a stále více se snaží vyrovnat městu. V kontrastu toho vystupují dřevorubci, kteří své zvyky nemění a i nadále zůstávají věni svému životu a řemeslu. Zprvu klidní vesničané, kteří v horách zastávali těžkou práci a žili v těsném sepětí s přírodou, se velice prudce mění na ziskuchtivé, rozjařené a neumírněné bytosti, které stále více touží po žáru města. Ruční práci domácích sklářů nahrazují stroje a muži mají stále více času na popíjení, hazard a lehké ženy. To se pochopitelně nelíbí jejich družkám z hor, ale pod vlivem přibývání peněz se postupně přizpůsobují i ženy a snaží se vypadat jako městské paničky (stříhají si vlasy, kupují líčidla, pořizují si saténové prádlo aj.). V závěru románu se nakonec mění postoj k životu všech obyvatel vesnice. Tuto výraznou změnu můžeme najít v dílčím milostném příběhu. Hana, zprvu líčená jako čisté a zdravé horské děvče, si nechává po vzoru žen z města zkrátit vlasy po ramena a odmítá svého milého Degla/Demla z Jakubova dolu. Zajímavé na tomto kratičkém příběhu je, že na rozdíl od Horstových obvykle líčených vztahů mezi postavami, zde trpí milostným citem mužská postava, nikoli ženská.

Do rámcového příběhu, který velice pečlivě zachycuje změny ve vesnici, vstupují, jak už jsme nastínili výše, jednotlivé příběhy obyvatel a jejich tragické osudy. Nejdůležitějším dílčím příběhem románu *Hučící země* je příběh mladého páru Marie Dollerové a Petra Kristiána/Hofnera Kurta, který je zprvu líčen zcela idylicky. Do popisu milostného příběhu vstupují i prvky typické pro život na horské vesnici: taneční zábavy, těžká práce, ale i cit mladých lidí, kteří se střetávají při východu slunce nebo se chodí procházet do lesa po celodenní těžké práci.

Klasický romantický příběh se postupně mění v nerovnocenný vztah, ve kterém si mužský protagonista plně uvědomuje svoji nadřazenost a jeho cit k ženě postupně slábne, a to jednak kvůli pochopení jistoty, které mu nabízí žena, jež ho bezmezně miluje, a jednak kvůli přívalu peněz, což mu poskytuje neomezené možnosti. Petr Kristián/Hofner Kurt společně se svými druhy z horské vesnice pořádá noční výlety do města, kde postupně stále více propadá každodenním pitkám, hazardu a lehkým dívkám. Ke zlomovému bodu tohoto příběhu dochází, když místní hospodský využije mužské nenasytnosti a postaví ve vesnici bar, kam pravidelně přijíždějí lehké dívky z města. Petr Kristián/Hofner Kurt podléhá všem těmto vábením a zapomíná na veškeré city k Marii. Mezní situací, která výrazně změní psychiku hlavního hrdiny, je, když se od jedné z lehkých dívek nakazí pohlavní nemocí. V tomto bodě vyprávění si Petr Kristián/Hofner Kurt uvědomuje své nemorální chování i zhaněný cit k Marii. Nicméně i po tomto uvědomění je chtíč a pudovost silnější, než Petrovo/Hofnerovo charisma a Petr/Hofner nakazí pohlavní nemocí i Marii. Až po tomto šíleném aktu dochází k prozření, ale situace je z pohledu Petra/Hofnera už neřešitelná. Jediným možným východiskem se stává smrt. Petr/Hofner zastřelí jak sebe, tak i Marii. B. Horst podává tímto způsobem komplexní pohled na zkaženost a šerednost vesnice.

Román *Hučící země*, dnes podstatně přepracovaný, jehož vydání už v roce 1946 vzbudilo pozornost kritiky, charakterizoval A. M. Píša jako prózu, v níž se autor důsledně snaží uvést stavy a dění svých postav v paralelu se zjevy a ději přírody, postihnout jejich pokrevní spojitost se zemí a jejími tvory, zdůraznit v jejich charakteristice a osudu to elementární, živočišně syrové, pudově primární. (Horst 1975: poznámka na obálce, odpovědná redaktorka Anna Křemenáková)

Mravy, zvyky a obyčeje ustupují do pozadí před penězi a touze po moci. Vrcholem všeho je obrovská bouřka, která způsobí přetržení přehrady nad vesnicí. Voda jako nespoutaný živel, zdá se, ušetří poněkud bizarně a bez rozmyslu jen několik postav románu. B. Horst se v závěru díla nepokouší o rozřešení. Jeho postavy umírají bez rozdílu, hrstka přeživších je spíše výsměchem celému světu, jelikož se nejedná o postavy, které by byly morálně na výši. Román ozvláštňuje postava Demla z Jakubova dolu, která je popisována až jaksí přemrštěně kladně, možná v důsledku určité aluze na spisovatele Jakuba Demla. V prvním vydání se tato postava jmenovala Degl. Nicméně ani v jednom z vydání tato postava neunikne svému tragickému konci při konečné bouřce, která zničí celou vesnici.

Až mysteriózně je líčen závěr jedné z vůdčích postav vesnice - Herolda. Ten se jako velikán polonahý drápe v bouřce na horu, aby vzdoroval neznámu Bohu, v kterého příliš nevěří. Všechny tyto tragické konce jsou navíc podtrhnuty šíleným smíchem bláznivého hlídače přehrady Laurina, který cítí zadostiučinění nad osudem obyvatel, na které se valí rozbouřená voda z přehrady. Laurin s obyvateli vesnice necítí žádný soucit, pouze jako skryté svědomí vesnice pozoruje její zkázu.

Dá se tedy říci, že líčení událostí v románu *Hučící země* není rozhodně nijak soucitné. Autor se během celého románu vysmívá osudům svých postav a každý sebemenší přestupek proti mravnosti či ctnosti je přísně trestán. Čtenář má pocit, že postavy nejenže trpí, ale navíc jsou zmítány extrémními pudy, silnými vášněmi a v jejich vnitřní síle není žádná možnost na zvrácení krutého osudu. Během četby sice citlivější čtenář může sympatizovat s méně zkaženými postavami například bláznivě zamilovaná Marie Dolomerová se snaží láskou spasit Petra Kristiána/Hofnera Kurta z mravního úpadku, ale to nemění fakt, že B. Horst chová k postavám naprostý objektivní odstup a zabíjí je bez ohledu na jejich morální zkaženost. Přeživší jsou náhodným výběrem nebo spíše postavami, u kterých by snad čtenáře ani nenapadlo, že by byly schopny obnovit vesnici a začít znovu. Hlas B. Horsta je zde naprosto nekompromisní, možná, že na dobového čtenáře až příliš výsměšný. Tento aspekt pak jistě vzbuzoval onu kontroverzi přijetí autora a jeho díla do kontextu jeho současníků. Chybějící soucit zkrátka mohl podstatně ovlivnit, na rozdíl od K. J. Šlejhara, že B. Horst postupem času upadl v zapomnění.

Výše zmíněná interpretace vychází z třetího vydání *Hučící země* z roku 1975, které se oproti prvnímu výrazně liší jmény některých postav. Ty mají v prvním vydání většinou německá jména, pro srovnání: Brych z Harmaru/Brich, Degl/Deml, Petr Kristián/Hofner Kurt. Naproti tomu ženská jména jsou beze změny. Příběh je v tomto přepracovaném vydání líčen novějším lexikem a užívá více přímé řeči, která román více dynamizuje. Dějová linie příběhu se výrazně neliší. F. Götz shrnuje *Hučící zemi* takto:

Horst se v románu, *„Hučící země“* rozpřáhl na rozlehlou románovou stavbu – zdá se, předčasně. Zobrazil v něm proces rozkladu v horské vsi, jež v době velké sklářské konjunktury je náhle zaplavena spoustou peněz, které rozvrací životní řád osady. Rodinný život se postupně rozkládá, otcové przní děti, milenci nakazí přijící své dívky, manželky vraždí a milenci se zabíjejí... a nakonec jako by sama příroda nemohla tu spoušť snést, rozpoutává se povodeň, jež zničí tu hrůzu zpustošení a zla. (Götz 1931: 201)

7 *Výheň* (1931), *Výheň* (1947)

Román *Výheň* psal B. Horst v době meziválečné a přepracovával jej během druhé světové války. Obdobě jako v jeho předchozích románech se i zde objevují prvky naturalismu a kritického realismu. Psychologické vyobrazení hlavní postavy Zikmunda je dovedeno do všech detailů a snaží se postihnout veškeré vášně, kterými hlavní postava bohatého pražského starožitníka trpí. Stěžejním prvkem románu je Zikmundova nespoutaná erotická touha po mladých ženách, v níž mu nezabrání jeho pokročilý věk ani blížící se smrt. Děj románu je doprovázen detailním popisem pražských uliček zejména v okolí Týnského chrámu, kde má Zikmund dům. Zdlouhavě jsou popisovány také prostory Zikmundových podzemních skladů, jelikož hlavní postava se živí tím, že kupuje a prodává nejrůznější starožitnosti, malými skleněnými soškami začínaje a drahocennými perskými koberci konče. Popisné pasáže napodobují dekadentní postupy, je kladen důraz na předměty, které jsou krásné, a hlavní postava se jimi s rozkoší obklopuje.

Dějová složka příběhu je pak velice jednoduchá. Zikmundův stereotypní život, ve kterém může mít za peníze všechno, je narušen dopisem zesnulé chudé příbuzné, která ho prosí, aby se ujal její dcery. Zikmund k sobě bere mladou dívku Helenu, zvyklou žít v chudých poměrech. Na této postavě čtenář sleduje prudkou změnu psychiky a charakteru. Dříve chudá a skromná mladá dívka postupně propadá bohatství i penězům, které jí její strýc dává především kvůli tomu, aby ji později eroticky dobyl. Divoké soužití Heleny a Zikmunda je přerušeno blíže nespecifikovanou nemocí a následně smrtí dívky. Příběh dále sleduje Zikmundův život poznamenaný ztrátou Heleny, graduje jeho snaha o pomalou sebedestrukci pomocí alkoholu a zhýralého života. Dívčino místo zaplňuje prostitutka Mici, jednoduchá žena, s níž v sobě naleznou vzájemné zalíbení. V závěru Zikmund umírá a veškerý svůj majetek odkazuje prostitutce Mici, která ovšem není schopna se o odkázané bohatství postarat. Naproti tomu na Heleně, kterou postupně zkazil, mu nakonec nezáleželo vůbec, přestože s majetkem by dokázala po jeho smrti naložit lépe, protože se od něj dokázala naučit, co má jakou cenu. Obě popisované ženy jsou v závěru románu stavěny do konfrontace a i samotná smrt Zikmundova může být vykládána dvojím způsobem. Stařec sice umírá a vedle sebe má milovanou, vášnivě

zobrazenou ženu, na druhou stranu je to někdo, kdo nemá vůbec cit pro jeho majetek a ze závěru románu lze předpokládat, že s tímto obrovským bohatstvím nebude do budoucna umět naložit. Konec románu je tak tragikomický a záleží čistě na čtenáři, zda se Zikmundem sympatizuje, jelikož se dokázal i na svém konci rozkošnický pobavit, či ho odsuzuje za prohýřený život ve velkém stylu.

F. Götz charakterizuje *Výheň* jako román, v němž se naturalistické pojetí světa mění až na pudový naturalismus. Stěžejním prvkem je určitá bizarní deformace, která získává podobu nestvůrného smyslného snu. F. Götz stejně jako K. Sezima charakterizuje Horstovy postavy jako osoby, které si prostřednictvím svých silných vášní rozkošně užívají života. Pro Zikmunda je typická živočišná rozkoš nejen z mladých žen, ale také z majetku: „upíří postavu starce-starožitého, jenž je mistrem života, má úžasné bohatství, neboť sbírá po světě kouzelně krásné starožitnosti, nábytek, sochy, šperky a prodává je s nesmírnými zisky“ (Götz 1931: 203). Zikmund je postavou, která má v sobě rysy žárlivosti a zvrhlosti, na druhé straně je velmi ušlechtilý. F. Götz ve své stati dále B. Horstovi vytýká, že postavu *Zikmunda* nevykreslil více lidsky. Postavy jsou zachyceny smyslově, jejich další psychologické vykreslení, alespoň podle F. Götz, chybí.

Teprve potom odhaluje Horst ledacos z životní předhistorie tohoto starého fauna, jenž byl světoběžníkem, nebojícím se ani vraždy, ani surového boje. Ale to zas jen předvede Horst chvatným referátem, jenž letmo vysvětluje, aby pak ukázal, že stará mrcha umírá v tahu: v baru si najde mladou Mici, jež ho naposled uvede v milostné šílenství.(Götz 1931: 204) Román *Výheň* zachycuje proti románu *Hučící země* mnohem méně postav, jejichž psychologická kresba se nám oproti těm zaznamenaným literárními kritiky zdá dostatečně propracovaná do té míry, aby vyzněl výrazný děj. Podstatné pro recepci *Výhně* zůstává, že recenze M. Majerové¹⁸, která reagovala na vydání *Hučící země*, upozorňovala, že pokud B. Horst bude schopen rozpracovat psychiku postav a zaměří se na přírodu, stane se z něj uznávaný spisovatel. B. Horst však přichází rok poté s dílem, které nejenže nesplňovalo naděje do něj vložené, ale samo o sobě je výsměchem všem recenzím a staví tak autora do naprosté opozice k celému tehdejšímu literárnímu světu. Jeho fatalistický smích nezůstává pouze v románech, ale projektuje se i do literárního života kritiky jeho románů.

---

¹⁸ Majerová 1929/1930: 675.

8 *Smršť* (1936), *Signály noci* (1972)

Román *Signály noci* vyšel poprvé roku 1936 pod názvem *Smršť*. Oproti předešlým románům, které jsme se snažili interpretovat, se jeho druhé vydání výrazně liší hned několika aspekty. Dějištěm není Horstova typická vesnice výrazně kontrastující s městem, ale do popředí se dostává spíše autentické zachycení prožitku lidí pracujících na železnici. Toto prostředí je B. Horstovi velmi blízké, neboť i on sám se v něm pohyboval celý život. Do románu se tak dostávají autobiografické prvky z autorova života.

Ústřední postavou románu *Signály noci* je mladík Jiří, který vkládá všechny své naděje do budoucího zaměstnání na železnici. Román popisuje jeho přijetí do železniční školy, seznámení se spolužáky a skládání závěrečných zkoušek, v nichž Jiří projde na výbornou. Další děj popisuje zkušební období, během něž se Jiří učí prakticky, co obnáší služba výpravčího. Během četby čtenář sleduje vyvíjející se psychiku Jiřího, pro kterého je služba na železnici životním posláním. Román vrcholí nešťastnou náhodou - ospalý Jiří zavíní na noční službě srážku dvou vlaků. Zhruba druhou polovinu románu tak prolínají niterné pocity hlavní postavy, která si nehodu neustále připomíná. Tento kritický bod způsobí změnu z mladého perspektivního člověka na lidskou trosku neustále pronásledovanou všudypřítomnou vinou, jež je vykoupena až na samém konci odpuštěním ženy, která při nehodě ztratila muže, živitele rodiny.

U tohoto díla jsme pracovali především s druhým, výrazně pozměněným vydáním, neprověřovali jsme, jako například u románu *Jizba Hardenů*, jak se od sebe tato vydání liší, zaměřovali jsme se především na pro Horsta neobvyklé prostředí. Podstatným rysem pro zařazení tohoto románu do Horstova prvního tvůrčího období byla pro naši interpretaci zaprvé doba vzniku prvního vydání, za druhé téma železnice, které se ve výrazně odlišné podobě objevuje také v posledním rozebíraném díle, v románu *Štít a meč*. Román *Signály noci* je zlomový zvláště ve využití nové tematiky, která je ale stále ještě popisovaná v typickém duchu Horstova fatalismu. Hlavní hrdina, stejně jako hrdinové předešlých románů, není schopen svému osudu vzdorovat: „, Jak jsem byl šťastný...‘ šeptají užaslá a jako troud vyschlá ústa už beze zvuku.

Útržek vzpomínky nenávratně hasne jako zážeh padající létavice, vnímá jen tmou a nic nechápe z toho, co se právě událo.“ (Horst 1972: 151)

Zásadním rozdílem v přepracovaném románu oproti dílům předešlým je závěrečná naděje, která přichází po odpuštění ženy. Jiří znovunalezá životní sílu, púdu pod nohama, a zbavuje se dlouho prožívané skepse a zklamání ze života, čímž trpěl od osudné srážky vlaků. Pro ukázkou uvádíme závěrečnou část románu:

Anebo ve vzácné chvíli spatřil sám sebe, jaký opravdu byl, v pravdivých rozměrech, bez příkras, které na člověka navěsí ješitnost, bez sebedoceňování, jež vlekl za sebou ze svých porážek a zklamání? Jako by popraskala řeka dlouho sevřená mrazem, cosi se zdvihlo a hnulo v hloubi duše. A už široce odplouvají třpytivé kusy ledu a daleko až po obzor táhnou kry, zatímco v uvolněné hladině se zrcadlí bezbřehá obloha, tolik podobná plavým lánům vod...(Horst 1972: 212)

V prvním ročníku časopisu pro soudobou mladou kulturu, *Signálu*, vyšlo již roku 1928/1929 několik prací od B. Horsta. Na straně 227 je publikovaná povídka *Starost*. Je v ní nastíněn epizodní děj z pozdějšího románu *Smršť/Signály noci*. Povídka nese název podle hlavní hrdinky Anny, která jede z města a svým dvěma synům nese balíček s dárky. Už zde se objevuje snaha povídku pojmenovat podle hlavní situace, později můžeme tuto tendenci najít také v povídkách ze souboru *Zrna v úhorech*. Ona starost má popsat vnitřní prožitek matky, která se obává, aby balíček s dárky dovezla bez poškození. V románu *Signály noci* je tento obraz doveden k úplnosti, a jak už se pro B. Horsta typické, Anna umírá při srážce vlaků. Do linie tohoto románu zasahují kromě této epizodní příhody i příběhy spolupracovníků u železnice, které Jiří potkává při své cestě ke splnění závěrečné zkoušky.

Dalším výrazným motivem pro román *Signály noci* je důraz kladený na poctivou práci u železnice (což můžeme chápat také jako jisté přitakání režimu ČSR) . Jiří sleduje při svém praktickém zaučování všechny kolegy, charakterizuje je, vyzdvihuje jejich vlastnosti a zároveň přesně popisuje průběh služby, kterou kolegové zastávají. „Vzápětí se ohlašoval osobní vlak, výpravčí zanechal vydávání jízdenek, spěchal stavět jízdní cestu a na nástupiště; několik pasažérů zůstalo u okénka, bušilo do skla a bezhlavě křičelo, že jim ujede vlak, dovolávali se rozhořčeně nápravy šlendriánu.“ (Horst 1972: 57)

9 *Peřeje noci* (1968), *Peřeje noci* (1980)

Divoká horská scenerie, obdobně jako u děl *Hučící země* a *Jizba Hardenů*, se stala dalším dějištěm baladického románu *Peřeje noci*. Do centrální linie příběhu, který líčí osudy hlavního hrdiny Pavla, vstupuje zápas o vedoucí postavení v tlupě podloudníků, který se prolíná s motivem sociální křivdy, projevující se zejména u sestry hlavního hrdiny. Milostné příběhy působí často osudově. Velmi detailně je popisován život tuláctví s veškerým leskem i bídou tohoto způsobu obživy. „Romantické příběhy, (jsou) polarizované vztahem přírody a člověka.“ (Mukařovský a kol. 1995: 491) Základní line příběhu zachycuje hlavního hrdinu Pavla, jenž si obživu zajišťuje pašováním zboží přes hranici, jako silného horského muže. Stěžejním bodem románu je zimní výprava, při které se Pavel zraní a jeho tlupa začne podnikat výpravy bez jeho vědomí. Pavel se po vyléčení pokouší dát tlupu dohromady, ale je zrazen a zbyť všemi kumpány. B. Horst zakončuje román Pavlovou tragickou smrtí, kde Pavel kvůli úniku před četníky skončí v nemocnici a umírá tak pro něj v naprosto cizím prostředí daleko od horských lesů a strání. Kompoziční celistvost příběhu je narušena jednotlivými epizodami ze života postav, například: zachycení pitky v baru nebo milostný Pavlův cit k Evě.

Pro Pavla je typická vášnivost, láska k ženám a k nespoutanému životu. Rysy této postavy můžeme najít již v prozaickém příběhu s názvem *Postrach z Harrwaldu*: „Když navlékal a uvazoval přes rameno celtu, převlékaje na širokém, pomáčeném hřbetě těžké, podloudnické vaky, přes kameny a přes balvany, divoce se prodíraje nocí, tmou a ohněm.“ (Horst 1928/1929: 50)

Jak už jsme na několika místech naznačovali, pro romány B. Horsta je typická pudovost a vášnivost. Toto do románu *Peřeje noci* vstupuje také, i když ne tak výrazně ve srovnání například s *Výhni*. V románu nacházíme jisté uklidnění od extáze vášnivosti. Vzhledem k tomu, že román *Peřeje noci* vychází za okupačního období, objevuje se u B. Horsta, stejně jako u jeho současníků, jistá tendenčnost v psaní. Přesto se lze domnívat, že cenzura například v sociální próze neměla na Horstovu tvorbu zásadní vliv, přesto na rozdíl od soudobých autorů (M. Pujmanová, M. Majerová, V. Řezáč aj.) nelze přímo říct, že by u B. Horsta nastal obrat k tradicionalizované sociální próze, která by prošla cenzurou. Tato próza se vracela ke starším typům, ke generačnímu románu, k žánrové próze, k realistickému románu s romantickými motivy, k popisné kronice atp.“ (Mukařovský a kol 1995: 488).

10 *Zrna v únorech* (1944), *Zrna v úhorech* (1946)

10.1 Torza vybraných povídek

„Zdá se mi, že na světě není nešťastnějšího člověka, než je ten, koho nikdy nepotkalo nic zlého.“ (Horst 1944: 1) Tímto citátem od *Démétrie* uvozuje B. Horst svoji v pořadí druhou, podstatně rozsáhlejší, povídkovou sbírku. Ve sbírce *Zrna v úhorech* můžeme opět spatřovat tragické konce lidí, kteří jsou nepřipravení, naivní a snadno je může pohltit jakákoliv síla, která stojí mimo obvyklý životní rytmus těchto postav. V povídce *Soucít* žádá starý veterán o pomoc, aby mohl přejít silnici. Ulice mlčí a je k němu naprosto bezcitná, a tak tato postava nakonec umírá při marné snaze přejít křižovatkou. V momentu, kdy starce srazí auto, přispěchá celá ulice, aby se podívala na umírajícího. Právě těmito krátkými pointami ukazuje B. Horst tragické osudy nemocných nebo chudých lidí, kteří jsou často odkázáni na pomoc druhých, bez které jsou odsouzeni k smrti. Autor zprostředkovává obraz neštěstí a aniž by detailněji vykreslil život postavy, zanechá na samotném čtenáři, aby přijal morální zodpovědnost a popřemýšlel nad předaným vyprávěním.

F. Listopad uvádí roku 1942 v časopisu *Řád*, že i přestože sbírka nese „nepříliš valný titul“ (Listopad 1942: 545), znamenitě zachycuje pocity, objevuje se zde citlivá vnímavost vedle určité lidské bezradnosti. Přesto shodně s ostatními literárními kritikami opět upozorňuje na určitou frázovitost či kalendářní psaní. Závěr této recenze je i přes určité výtky pozitivní: „I přes nepřesvědčivý spiritualistický pokus jsou tyto prózy zajímavé, mají svůj význam myšlenky na tajemství, provádí obyčejný život.“ (Listopad 1942: 545)

Sbírka *Zrna v úhorech* vyšla poprvé roku 1941, my jsme ve své práci pracovali s druhým a třetím vydáním. Tyto sbírky jsou téměř shodné, ale ve třetím vydání jsou zařazeny také povídky s názvem: *Muž*, *Karlik*, *Pan Ambrož*, *Tři dny*, *Náhoda*, *Nuzné bohatství*, *Jen jednou* a *Cestovatelé*. Povídka s názvem *Jen jednou* byla poprvé publikována již v povídkovém souboru *Zlo*.

10.1.1 *Dvacet let*

Tragicky laděná povídka zachycuje hlavního hrdinu Štěpána v nejlepších letech. Mladý muž má jít na univerzitu, poslední den chce strávit se svým děvčetem na plovárně, kde tragicky umírá po skoku do vody, protože si pod vodou splete směr a narazí hlavou do prken podlahy plovárny: „Přitiskl se k mříži bazénu když si spletl pod vodou směr a podplaval prkna. Udeřil hlavou do dřeva a s vytrysklou bolestí instinktivně hmátl po volné vodě. Ale nahoře se před ním cosi vzpřímovalo, co bránilo jakémukoli pohybu. Můžeme říct, že v povídce je na několika stranách zachycen celý příběh, který by bylo možné rozpracovat do delšího útvaru.

Otázkou zůstává: Co přimělo B. Horsta takto razantně změnit poetiku? Jeho původně rozsáhlé romány, ve kterých líčil složité lidské vztahy, se zkrátily v druhém období na pouhé črty, nárysy ve kterých je podaný stěžejní rozhodující moment života nebo smrti člověka.

10.1.2 *Účty*

Povídka *Účty* zachycuje opět život na vesnici, ve své zkratkovitosti zobrazuje život statkáře, jehož žena je mu nevěrná s čeledínem. Závěr povídky je opět tragický: „Teď... teď... ponoukalo cosi prudce Didáka. Vstal a kymáčeje se jako vyježděný vůz, přistoupil k němu a srazil ho jediným úderem upracované pěsti na podlahu. Stejně mlčky, jako by vykonával jakousi nevyhnutelnou věc, vbodl mu do žeber ostří nože.“ (Horst 1946: 106) Zajímavým rysem této povídky je mísení veselosti s ponurostí. V povídce je představen obraz pouti, jedné z nejveselejších událostí na vesnici vedle trápení statkáře, jenž se uchýlí k vraždě, jelikož není schopen unést tíhu osudu.

10.1.3 *Běž!*

Povídka *Běž!* byla zařazeno do prvního i druhého vydání sbírky *Zrna v úhorech*. Čtenář této povídky je poměrně rychle uveden do děje, které se odehrává v pekařské dílně. Povídka představuje zkratkovitě popsaný příběh dvou hochů, kteří po nespecifikovaném neštěstí v pekárně běží do blízké nemocnice, jelikož jeden z nich krvácí přes celá záda. „Pekárenští hoši běží jako smršť.“ (Horst 1928/1929: 173) Pointa příběhu je poměrně jednoznačná, mladík bojuje se smrtí a tento souboj, typicky pro Horstovu tvorbu, prohrává téměř před nemocnicí. „Bylo to jako by se hnál se smrtí zahryzlou v chladnoucím už týle. Běžela s ním, podrážděla mu nestvůrně nohy, jako mrazivý stín, ale teď už vyhoupla až k vazu.“ (Horst 1928/1929: 174)

Výrazné je užití lexikum vědomě či nevědomě odkazující na předchozí díla, zejména *Výheň*, *Smršť*. Tato substantiva se objevují napříč všemi Horstovými povídkami a romány. Autor jich používá pro dokreslení atmosféry zkaženosti světa. Téměř všichni výše zmínění literární kritici hovoří o schematičnosti v Horstových dílech, což může být způsobeno právě užíváním týchž slov, zejména pak shodných adjektiv, viz výše.

11 *Štít a meč* (1956), *Štít a meč* (1959), *Horká chvílka* (1970)

11.1 Charakteristika povídkového souboru

Povídky ze souboru *Štít a meč* se významně liší od předchozí Horstovy povídkové tvorby. Dějištěm už nejsou horské vesnice obklopené živelnou přírodou, ale namísto nich se objevuje prostředí železnice, které B. Horst znal už od mládí díky svému otci a vlastní práci. Celková tvorba B. Horsta tedy prošla výraznou změnou oproti prvnímu období, v němž se B. Horst zaměřoval především na různorodé postavy zmítané silnými vášněmi a pudy. Hlavní postavami jednotlivých povídek ze souboru *Štít a meč* jsou zaměstnanci železnice, kteří si vypráví příběhy z okupace během druhé světové války. Celkové vyznění povídek ze souboru *Štít a meč* bohužel ukazuje změnu psaní a přilnutí se k soudobým tendencím, autor se od popisu živelných hrdinů dopracoval k popisu obyčejného člověka, lidské práce a starostem každodenního života.

Tato kresba obyčejného člověka je pro sbírku *Štít a meč* typická. Železničáři jsou popisováni jako hrdinové, kteří se třeba i malým skutkem pokouší pomoci v boji proti nacistům. V této linii příběhů lze opět předpokládat autobiografické prvky ze života B. Horsta, jelikož jak už jsme několikrát naznačili, i on sám působil v době okupace na železnici.

Postavy železničářů v rozsáhlejších povídkách ze souboru jsou více specifikované a prochází vícero příběhy, jiné jsou uvedeny pouze v nástinu (jedná se především o povídky zařazené do části *Horká chvílka*).

Důležité pro B. Horsta je vykreslení stěžejní situace, momentu, který byl pro životní sled událostí nejdůležitější. Právě stěžejní zlomový bod označil sám B. Horst jako „horkou chvílku“. Tato mezní situace se týká různorodých příhod z období německé okupace, ať už se jedná o získání jídla, pomoc parašutistům či poškození vagonu. Pod názvem *Horká chvílka* je v souboru zařazeno prvních osm povídek, ty v roce 1970 vycházejí pod stejným názvem také samostatně.

11.2 Dvě povídky na závěr

11.2.1 *Těžké zavazadlo*

Povídku s názvem *Těžké zavazadlo* jsme do interpretační části zařadili kvůli výše zmíněnému kontrastu mezi prvním a třetím obdobím. Povídka není vůbec laděna tragicky, na rozdíl od téměř všech povídek ze souborů *Zlo a Zrna v úhorech*. Neštěstí je zde líčeno a zobrazeno v minulosti za okupace Československa, původce tohoto zla je tedy jasně vymezený, čímž se B. Horst odklání od své programové kresby a popisu zla ve světě z prvního období, ve kterém jsme mohli pozorovat nespoutané zlo vybírající si oběti bez morálních logických souvislostí.

Povídka je první ze souboru povídek, vydaných později pod názvem *Horká chvílka*. Právě tato „horká chvílka“ je podle anotací¹⁹ mezní situací, bodem, který rozhoduje o životě a smrti. B. Horst v povídce zachycuje postavu železničáře, který má za úkol pronést zavazadlo přes nádražní stráž. Na pár stánkách je zachycena vnitřní psychika a strach z objevení. Příběh končí šťastným pronesením kufříku. Hlavní postava není nijak heroizovaná, pouze v hloučku železničářů na svačině vypráví svoji příhodu z války, která pro ni mohla mít osudový význam.

Ted', říkám si, ti nepomůže ani svěcená voda. Jsem úplně propoceny, ždímat by mne mohl. Na krok přede mnou, a nyní, když vpředu postoupili, přímo vedle mě. Cvaká podkůvkami mušketýr. [...] Potom se odsunu stranou, abych nebyl tak na ráně. Starší ramenatý muž mě okukoval. Přešel okolo jednou, přešel po druhé a pak, jako b se nechumelilo, prohodil: Máme dnes pondělí, devátého listopadu... co říkáte? (Horst 1970: 17)

---

¹⁹ Anotace jsou uvedeny na konci práce v příloze.

11.2.2 *Ve stanici nebylo mimořádných událostí*

Vedle povídek, které později vycházejí samostatně v povídkovém souboru *Horká chvílka*, spadá do souboru povídek *Štít a meč* také dalších deset povídek, z nichž jsme se pro srovnání rozhodli interpretovat alespoň jednu. Tato povídka začíná shodně jako ostatní povídky vyprávěním železničářů. Děj je opět poměrně jednoduchý, ale na rozdíl od povídek z *Horké chvílky* jsou povídky delší a propracovanější co do psychiky postav i dějové složky. Příběh je situovaný do nespécifikované železniční stanice. Nádražní Kolář začíná své vyprávění o konci okupace:

U nás předběhli dobu...“ řekl nádražní Kolář a rozhlédl se po těch, kteří mu naslouchali. „Co jinde začínalo čtvrtého nebo pátého května, my už měli za sebou. Naše domovská stanice je železničářské město: osobní a seřadovací nádraží, dílny, velká výtopna, správkárny a převážná část obyvatelstva patří k našim. (Horst 1959: 121)

V příběhu je detailně popsána situace na nádraží i se všemi detaily boje, snahy železničářů o znepřístupnění tratě a jejich přebírání nádraží zpět do vlastních rukou. Z popisu jasně a srozumitelně vyplývá strach obyčejných lidí o svůj život, ale také čest a odhodlání bojovat za lepší budoucnost. Zařazeny jsou i obrazy, v nichž mnoho lidí prchá před hrozícím nebezpečím a zvyrazněna je tak morálka jednotlivých postav.

12 Polemika o zpětné kanonizaci B. Horsta

K závěru práce bychom ještě rádi nastínili pár polemik o zpětné kanonizaci B. Horsta. Jako výchozí pramen pro tuto problematiku jsme zvolili již několikrát zmiňovanou stat' *Mlázi* (1936) od literárního kritika K. Sezimy. K. Sezima se právě v této stati zmiňuje vedle B. Horsta také o Janu Čepovi, Františku Křelinovi aj. Díky širokému záběru stati *Mlázi* můžeme tento soupis autorů chápat jako určitý dobový literární kánon, který se pokoušel představit generaci mladých autorů skrze interpretaci jejich románů. Samozřejmě si uvědomujeme, že K. Sezima se nejspíš o nic podobného přímo nepokoušel, nicméně na jeho soupis literatury ve stati *Mlázi* takto nahlížet lze. Sám literární kritik K. Sezima ve svém *Autorském doslovu* v knize *Mlázi* přiznává, že se ve své široké literární činnosti nezajímá pouze o mladé autory.

K. Sezima ve své kritické studii mapuje růst mladých autorů, zaměřuje se na jejich individualitu a charakterizuje jejich dosavadní tvorbu. Pro spisovatele uvedené v této stati se stává K. Sezima skutečně důležitým kritikem, který může jejich tvorbu obhájit nebo naopak pohanit. K. Sezima poskytuje určitou platformu mladým dobovým autorům, jako byl například B. Horst. Následně vysvětluje jejich tvorbu a také se snaží zprostředkovat prožitek z díla. Zaměřuje se na důsledné ověřování zákonu příznačnosti, na inspiraci, paralelismus, strukturu, básnické myšlenky, duševnost a promyšlenou sílu tvůrčí osobnosti, která se nechce stát dogmatem ani kategorií. Snaží se zachytit doslova mládí žití, tvoření a bytí. Pro K. Sezimu je důležité charakterizovat tvorbu těchto autorů co možná nejkomplexněji, nepodává pouze neucelené teorie. Právě v tomto světle spatřujeme zásadní přínos stati *Mlázi*, ve které se věnuje mimo jiné B. Horstovi. Spisovatele se K. Sezima pokouší popsat co možná nejobjektivněji. Zachycuje autorovu tvorbu v nejranějších letech jako jednoho z představitelů soudobé mladé generace²⁰, který je jistým způsobem, dle K. Sezimy, hoden pokračovat v literární tradici české krásné literatury.

---

²⁰ Vedle B. Horsta jsou ve stati uvedeni také tyto autoři: Vítězslav Nezval, Karel Konrád, Jaroslav Jan Paulík, Zdeněk Němčík, Jar. R. Vávra, Jan Weiss, František Kubka, Jan Čep, Egon Hostovský, František Götz, Benjamin Klička, Miroslav Nohejl, Josef Knap, František Křelina, Marie Pujmanová-Hemnerová, Olga Scheinpflugová a Vladimír Neff.

Díky zpětné recepci této kritické stati se můžeme domnívat, že B. Horst ve své době jistě nebyl neznámým autorem. Jeho tvorba byla vyzdvižena například vedle J. Havlíčka nebo K. M. Čapka-Choda. B. Horst se nám podle *Autorova doslovu* ze stati *Mláží* může jevit jako pokračovatel K. M. Čapka-Choda v duchu naturalismu. Stejně tak ho lze bezesporu zařadit k šlejharovskému naturalismu. V Horstově tvorbě jsou také vykresleny krásy přírody v duchu vitalismu.

Skrze literárně-historickou perspektivu lze také polemizovat o tom, zda změna orientace tvorby B. Horsta v jeho třetím tvůrčím období nezpůsobila i částečný úpadek tohoto autora. Horstovy romány z prvního období jsou zprvu naturalistické, a i když podle soudobé kritiky občas nedodělané, byly v dobové recepci poměrně chváleny a chápány jako možná platforma pro další autorský růst. V kontrastu toho B. Horst svá díla, ať už z vnitřního přesvědčení nebo z důvodu změny režimů, přepracovával. V nových dílech psal o mravním obyčejném člověku, který se snaží pomáhat ostatním v těžké životní situaci. Takovýto posun v literární tvorbě pak mohl být příčinou jeho zapomnění.

Z výše zmíněných sond do historie není úplně jasné, kam přesně by měla literární věda B. Horsta zařadit. Důležitou roli hrají historické změny ve vývoji jednotlivých termínů. Na Hortovu tvorbu lze bezesporu nahlížet jako na naturalismus či venkovskou prózu. Na druhou stranu B. Horst působil tak trochu kontroverzně již za své doby. Možná právě to způsobuje jeho problematičnost ohledně zpětného zařazení. Pokud tedy uvažujeme o jeho zpětné literární kanonizaci, spojuje se nám jeho jméno asi nejvýznamněji se jménem K. J. Šlejhara, byť je to možná způsobeno Horstovou recepcí, ve které se jméno K. J. Šlejhara objevuje již od počátku. Proto je přínosné uvést B. Horsta také do kontextu naturalismu, tj. chápat ho jako jednoho z možných pokračovatelů naturalistické tradice K. M. Čapka-Choda. Tvorba B. Horsta v jeho prvním tvůrčím období obsahuje mimo prvky naturalismu také některé rysy realismu a vitalismu, což je patrné například v povídkách o výměnkářích. O těchto literárních směrech se ovšem mluví spíše v souvislosti s 2. polovinou 19. století.

Jako by nám tedy i tradiční uspořádání literatury bránilo ve zpětném ukotvení díla a osobnosti B. Horsta. Jak zařadit autora, v jehož tvorbě se objevují naturalistické prvky, které jsou v prostředí české literatury spojovány se jmény bratří Mrštíků? Možná právě proto jsme zvolili jako oblast působnosti B. Horsta zmíněné pokračování tvorby K. M. Č. Choda. Touto perspektivou lze snad na B. Horsta nahlížet jako na autora, který se odkazuje k širší literární tradici, a zároveň zde můžeme sledovat linii působnosti doby, ve které autor psal.

13 Závěr

Zobecněním zjištěných poznatků o B. Horstovi jsme dospěli k závěru, že autor prošel poměrně složitým literárním vývojem. V prvním období tvorby psal dynamické romány, ve kterých se mísí prvky naturalismu, realismu a vitalismu. V druhém období přepracovává některá díla a píše krátké povídky, které nejčastěji zachycují tragické osudy lidí napříč všemi generacemi a sociálními vrstvami. I v druhém období tvorby tohoto autora spatřujeme poměrně časté užívání prvků naturalismu. Ve třetím období jeho tvorby nastává odvrát od naturalistické kresby prostředí i postav. Místo světa nahlíženého skrze osudovost a neštěstí přichází propracovanější kresba prostředí i vnitřní psychologie postav. Postavy železničářů jsou heroizovány a svými malými, někdy i vtipnými, kousky bojují proti bezpráví a životu v područí okupace. Z čistě subjektivní perspektivy chápeme jeho odvrát od naturalismu v třetí fázi tvorby spíše jako negativní, protože zde dochází jednak k zásadní změně poetiky a jednak nastává začátek postupného mizení tohoto autora z literárního kánonu. Závěrem bychom sumarizovali, že i přes určitou, často vytýkanou, schematizaci se nám romány z první fáze tvorby jeví jako přínosná produkce, která obohacuje český naturalismus.

Interpretací románů zařazených do prvního období jsme upozornili na typické rysy tvorby B. Horsta, jako je užití naturalistických obrátů, určitá nastíněnost děje, který není vždy doveden do úplného konce, popis hlavních postav bez zbytečných odboček, vytvoření příběhu, ve kterém je čtenáři v podstatě vnuceno, že hlavním hybatelem ve světě je absolutní zlo. Dále se objevuje jistá schematizace, jak v postavách, tak i užitím lexiku. Četba některých částí románů, které byly nejprve publikované časopisecky, může být pro interpretaci náročná, protože se zde mohou mísit prvky a povahové rysy hlavních postav z více románů. Hlavní hrdinové románů jsou zachyceni v prvním období jednoduše, často bez výrazně propracované psychologie. Přesto si myslíme, že B. Horst by mohl ledacos nabídnout i dnešnímu čtenáři. Jeho depresivita spolu s ponurým zakončením románů navozuje atmosféru ztracenosti a odcizenosti, kterou může pociťovat člověk napříč všemi generacemi.

Během procházení primárního a sekundárního materiálu o B. Horstovi jsme zjistili, že přestože se tento autor nevyskytuje v literárním kánonu, čímž míníme zejména středoškolské učebnice, slovníky aj., B. Horst je v akademických slovnících zpracovaným heslem, ačkoliv s jeho jménem se v literárním povědomí příliš nesetkáme. Literární recepce tohoto autora nabízí tedy poměrně obsáhlý materiál, který by jistě zasluhoval větší pozornost, než jaká mu byla doposud věnovaná. Po B. Horstovi zůstala také vcelku rozsáhlá pozůstalost uložená v památníku národního písemnictví, která nebyla doposud systematicky zpracována.

Tvorbu B. Horsta jsme pracovně rozdělili na tři období, z nichž jsme se zabývali zejména prvním obdobím. V něm publikoval B. Horst své první romány a povídky (*Jizba Hardenů, Zlo, Hučící země, Výheň, Smršť, Peřeje noci*). V další části bakalářské práce jsme se zaměřili, částečně prostřednictvím sbírky *Zrna v úhorech*, také na druhé období, a to především kvůli návaznosti tematického i žánrového zpracování povídek z povídkového souboru *Zlo*. Nakonec jsme v interpretační části bakalářské práce objasnili prostřednictvím dvou povídek (*Těžké zavazadlo, Ve stanici nebylo mimořádných událostí*) také sbírku *Štít a meč* z třetího období. Interpretace třetího období v kontrastu s prvním byla provedena jako důkaz rozdílnosti počáteční a koncové tvorby B. Horsta. Stranou naší interpretace, vzhledem k rozsahu a povaze práce, zůstaly romány *Měsíční šero* a *Kroky osudu*.

V této bakalářské práci jsme vytvořili syntézu poznatků o osobnosti a díle B. Horsta. Již od začátku nám šlo předně o to, abychom představili marginálního autora v širším literárním kontextu. Zároveň si také uvědomujeme, že práce není a ani nemá představovat ucelenou monografii o životě a díle B. Horsta, ale pouze poskytuje platformu pro další bádání, shrnuje poznatky z prošlých slovníků, recenzí a snaží se o jejich kritické rešerše. Finální podoba bakalářské práce se proto může jevit jako stručný přehled bez hlubší interpretace, nicméně naším úkolem, který jsme si stanovili na začátku práce, bylo právě podat tento stručný souhrn problematiky osobnosti a díla B. Horsta, na kterém se dá v budoucnu stavět.

14 Seznam použité literatury

14.1 Primární literatura:

- Horst, B. (1928): *Jizba Hardenů*, Praha: Průlom, 346 stran.
- Horst, B. (1929): *Zlo prosy*, Praha: Sfinx Janda, 148 stran.
- Horst, B. (1930): *Hučící země*, Praha Sfinx Janda, 384 stran.
- Horst, B. (1931): *Výheň*, Praha: Sfinx Janda, 318 stran.
- Horst, B. (1936): *Smršť*, Praha: Sfinx Janda, 343 stran.
- Horst, B. (1942): *Tiché zátočiny*, Praha: L. Mazač, 407 stran.
- Horst, B. (1943): *Promarněné mince*, Praha: Ústřední Dělnické, 242 stran.
- Horst, B. (1943): *Měsíční šer*, Praha: L. Mazač, 278 stran.
- Horst, B. (1944): *Zrna v únorech*, Praha: L. Mazač, 269 stran.
- Horst, B. (1945): *Promarněné mince*, Praha: Práce, 251 stran
- Horst, B. (1946): *Zrna v úhorech*, Praha: Nová osvěta, 251 stran.
- Horst, B. (1947): *Výheň*, Praha: Josef Šulc, 312 stran.
- Horst, B. (1956): *Štít a meč*, Praha: Naše vojsko, 272 stran.
- Horst, B. (1959): *Štít a meč*, Praha: Naše vojsko, 340 stran.
- Horst, B. (1968): *Peřeje noci*, Praha: Československý spisovatel, 288 stran.
- Horst, B. (1970): *Horká chvilka*, Praha: Práce, 212 stran.
- Horst, B. (1973): *Osamělá jizba*, České Budějovice: Růže, 295 stran.
- Horst, B. (1972): *Signály noci*, Praha: Československý spisovatel, 216 stran.

Horst, B.(1975): *Hučící země*, Praha: Československý spisovatel, 196 stran.

Horst, B. (1980): *Peřeje noci*, (Praha: Československý spisovatel), 392 stran.

14.2 Sekundární literatura:

Brabec, J. a kol. (1961): *Dějiny české literatury III, Literatura druhé poloviny 19. století*, Praha: Československá akademie věd. (128–129)

Bartůšková, S (1985): Bernard Horst, in *Čeští spisovatelé 20. století: slovníková příručka*, vydání 1, Praha: Český spisovatel, s. 196–198.

Čapek, J. B. (1930/1931): ref. Výheň, in *Naše doba* 38, s. 569.

Fučík, J. (1928/1929): ref. Zlo, in *Tvorba* 4, s. 350.

Götz, F. (1931): *Básnický dnešek. Studie k logice vývoje české poválečné poesie*, Praha: Prométheus, s. 200–204.

Janoušek, P. a kol. (2007): Starší prozaická tendence. Próza psychologická, in *Dějiny české literatury 1945-1989, I. 1945-1948*, Praha:Academia, s. 205–218.

Janoušek, P. a kol. (2012): in *Přehledné dějiny české literatury 1945–1989*, Praha: Academia, 488 s.

Listopad, F. (1942): ref. Zrna v úhorech, in *Řád* 1, s. 545.

Macek, E. (1993): Bernard Horst, in *Lexikon české literatury, díl 2, sv. 1. H - J*, Praha: Academia, s. 277–278.

Majerová, M. (1929/1930): ref. Hučící země, in: *Čin* 1, s. 675.

Vaněk, V. (2000): Bernard Horst, in *Slovník českých spisovatelů*, Praha: Libri, s. 256–257.

Mukařovský, J. a kol. (1995): *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945, I. Česká literatura na počátku 20. století*, Praha: Victoria Publishnig. (s. 358, 389, 491, 624)

Mukařovský, J. (1948): *Kapitoly z české poetiky. Díl II.: K vývoji české poesie a prózy*, Praha: Svoboda, 325 s.

Novák, A. a kol. (1995): *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*, reprint čtvrtého vydání, Brno: Atlantis. (s. 1311, 1469)

Novák, A. (1995): *Česká literatura a národní tradice*, ed. D. Jeřábek a V. Válek, Brno: Blok, 452 s.

Sezima, K. (1936): *Mlázi: studie o domácí próze soudobé*, Praha: Literární odbor Umělecké besedy, s. 199–213, 254.

Sezima, K. (1930): Próza drobná i větší, in *Lumír* 56, s. 464–467.

Sezima, K. (1931/1932): Próza drobná i větší, in *Lumír* 58, s. 152.

Sezima, K. (1930): Próza drobná i větší, in: *Lumír* 63, s. 106.

Štoll, L. (1928/1929): ref. Jizba Hardenů, in: *Signál* 8–9, s. 252.

Vopravil, J. (ed.); (1973): Bernard Horst, in *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře*, Praha: Pedagogické nakladatelství, s. 1088.